

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

34^e JAARGANG

WOENSDAG 1 JUNI 1949

No. 1673

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries.

Redacteur-Secretaris: C. van den Berg.

Plv. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandepuute;

F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week.....	427
Sommaire, summaries	427
De figuur van de moderne hoog-gequalificeerde arbeider door <i>Ir S. H. Stoffel</i>	428
Voor en tegen van het bilateralisme door <i>Dr H. Zoetewey en J. van den Driest</i>	430
De statistische meting van de bouwtijd van woningen door <i>L. H. Klaassen</i>	432
London Letter door <i>Henry Hake</i>	434
Mededeling:	
Kort verslag van het Nederlandsch Economisch Instituut over 1948	435
Aantekeningen:	
Het belang van financiële gegevens omtrent de drukpers door <i>G. de Bruyn</i>	436
Een discussie over de industriëfinanciering door <i>P. de Lezanne Coulander</i>	437
Internationale notities:	
De investeringen in het Amerikaanse bedrijfsleven	438
Canada's positie in de internationale handel	439
Ontvangen boeken en brochures	439
Geld- en kapitaalmarkt	440
Statistieken:	
Bankstaten	440
Stand van 's Rijks Kas	442
De kolonpositie van Nederland	442
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland ..	442
Werkloosheid in België	442
Havenbeweging	443
Goud in- en uitvoer der Verenigde Staten	443

DEZER DAGEN

staat het potje te Parijs nog steeds te vuur. De Russische vertegenwoordiger heeft voorstellen over de status van Duitsland gedaan. De anderen hebben deze voorstellen als dove kolen beschouwd, die hen koud lieten.

De Westelijke groep heeft harerzijds een idee van haar ideeën gegeven. Van Russische zijde is men er niet voor in vuur geraakt, tenzij dan op de verkeerde manier. Van Bonn is de victorie nog niet begonnen.

Wordt er reeds met vuur gespeeld? Sommigen zijn die mening toegedaan. Anderen denken, dat men nog steeds voorzichtig bezig is, de brand in de vredespijp te steken. Zij hebben daarbij wellicht het waarschuwend voorbeeld voor ogen van Hildebrand's Oom Stastok. Raakte deze kalme man niet van inspanning half buiten adem, toen hij een schrikkelijke kracht inspande om zijn pijp ineens aan te trekken?

Of ligt Parijs onder de rook van Shanghai? De nationalistische Regering is thans het vuur zeer na aan de schenen gelegd. De gedachte, dat zij haar bestaan zou kunnen rekken in een wapenstilstand van wederzijds geven en nemen, schijnt thans wel in rook vervlogen: Zij heeft, zoals de Chinese jongen in Charles Lamb's befaamde essay: „A dissertation upon Roast Pig”, door wanbeheer haar eigen huis verbrand. Of ook ditmaal hieruit verblijdende gevolgen voor het Chinese volk zullen volgen, moet worden afgewacht.

Dat in het Buitengewoon Federaal Overleg iets smeulde over het van Royen-Rum accoord was bekend. Hoezeer dit accoord voor een deel van deze groep olie op het vuur is geweest, is gebleken uit de bijeenkomst van de Sumatraanse deelgebieden. Men blijkt echter reeds bereid olie op de golven te werpen, die ook bij het Buitengewoon Federaal Overleg al minder hoog gaan.

„Where there is smoke, there is fire”. Nog een keer is de huidige Franse regeringscombinatie vuurvast gebleken. Maar een weinig gezengd is zij toch te voorschijn gekomen uit de wederom zeer verhitte debatten, die bovendien een uiterst brandbaar goed als benzine, en de benzineprijs, tot onderwerp hadden. Nog ziet men het optrekken der wolken als tijdelijk.

Staat het ook zo in Italië? Het hoopvolle bericht over een accoord tot bespreking van arbeidsgeschillen in de industrie verdwijnt achter het rookscherm, opgekomen door de staking van de landarbeiders en dergenen, die zich daarbij aansloten. Structureel blijft de Italiaanse economie nog zo zwak, dat het gevaar, dat de vlam der arbeidsonlusten uitslaat, blijft dreigen.

„De vlam in de pan”, dat is de noodzaak, gezien door het door-oud-president Hoover in de Verenigde Staten geleide comité, dat zich uitsprak over de opbouw van het ambtelijk apparaat. Het is zeer de vraag, of het koude vuur van de ingenieursgeest de „smoke filled rooms” der parlementaire commissievergaderingen zal doorstaan.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

BEWINDVOERING EN EXECUTEELE

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

LOCOMOTIEF

ZEER OUDE
GENEVER

Groothandel

DEZE WEEK:

J. W. T. E. Sikkes:

„Het Wetsontwerp op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie”

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland.

Plaats voor export een aanbieding in de rubriek **TRADE OPENINGS.**

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin
Amsterdam-Z. Tel. 25410
Corns v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oudgedagsverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Ondernemingspensioenfondsen.

Aanvulling en normalisatie van bestaande regelingen.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

ADVERTEER
IN
DIT BLAD

ROTTERDAMSCH
BANK

DOCUMENTAIRE
ACCREDITIEVEN
INCASSEERINGEN
OP BINNEN- EN
BUITENLAND

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten),
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Behandeling van alle
bankzaken

* * *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - **V.V.S.** -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande crediten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden
Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.
Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C. Telefoon 38631 (5 lijnen)

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Ir S. H. Stoffel, *De figuur van de moderne hoog-gequalificeerde arbeider.*

Door de dynamische geesteshouding van onze maatschappij is er een nieuw type arbeider ontstaan, bij wie de nadruk niet valt op de traditionele vakbekwaamheid, maar op het snel kunnen aanvatten en met vaardigheid toepassen van nieuwe vindingen op zijn speciaal gebied. Vijf en twintig jaar geleden was „de heer met het witte boord onder de overall”, althans in Europa, een onbekende figuur; thans ziet men hem vooral in de Verenigde Staten en Engeland meer en meer in de moderne kwaliteitsindustrie, verkeerstechniek en agrarische techniek. In deze landen wordt aan de opleiding van de hooggequalificeerde arbeider, die leidende functies in het bedrijfsleven inneemt, veel zorg besteedt. In Nederland, waar dit type nog niet zo bekend is, is de opleiding — een enkele uitzondering daargelaten — echter onvoldoende. In het belang van de industrialisatie zal dit vraagstuk in ons land met de nodige spoed moeten worden aangevat. Het bedrijfsleven zelf kan tot de oplossing bijdragen.

Dr H. Zoetewey en J. van den Driest, *Voor en tegen van het bilateralisme.*

Opheffing van een betalingsbalanstekort is slechts mogelijk door beperking van de importen uit, c.q. opvoering van de exporten naar de gebieden met een actieve betalingsbalans, te bewerkstelligen door opzettelijke discriminatie tegen deze importen, resp. door min of meer „monetaire” prikkels dan wel heroriëntering van de uitvoer. Het zwaartepunt zal, althans op korte termijn, moeten liggen bij de discriminerende invoerbeperking. De bilaterale deviezenteknik zal daarbij een doelmatig middel vormen, zodat aan het bilateralisme de voorkeur moet worden gegeven, hetgeen echter niet wil zeggen, dat dit systeem voor alle tijden in stand zou moeten worden gehouden.

L. H. Klaassen, *De statistische meting van de bouwtijd van woningen.*

De pogingen, welke tot dusver werden ondernomen om de bouwtijd van woningen statistisch te meten, leidden alle tot een min of meer onbevredigend resultaat. De grootte van het gebouwde complex, welke van invloed is op de bouwsnelheid per woning, werd nagenoeg verwaarloosd. Het blijkt, dat met het groter worden van het bouwcomplex de bouwtijd minder dan evenredig stijgt. Met behulp van een formule, waarin ook de complexgrootte is opgenomen, wordt een efficiëncy-index voor een twaalfal Nederlandse gemeenten berekend. Door deze index, die, bij vergelijking een geheel ander resultaat geeft dan men op grond van de eenvoudige gemiddelde bouwtijd zou verwachten, wordt een juistere, hoewel nog niet volkomen, inzicht verkregen in de efficiëncy, waarmee in de verschillende gemeenten wordt gebouwd. Het verdient aanbeveling de verzameling van statistisch materiaal zodanig uit te breiden, dat toetsing van alle gemeenten mogelijk wordt.

SOMMAIRE.

Ir S. H. Stoffel, *Le type de l'ouvrier qualifié moderne.*

Aux Etats-Unis et en Grande-Bretagne on constate qu'un nouveau type d'homme occupe de plus en plus une situation dirigeante dans l'industrie: l'ouvrier hautement qualifié. Aux Pays-Bas l'ouvrier ne joue pas encore ce rôle. Eu égard à l'industrialisation il faut qu'on s'occupe sans tarder de la préparation de ce nouveau type d'ouvrier.

Dr H. Zoetewey et J. van den Driest, *Les conventions bilatérales; le pour et le contre.*

La suppression du déficit de la balance des paiements n'est possible que par la limitation des importations en provenance des pays ayant une balance des paiements favorable, ou par le développement des exportations vers ces pays. La limitation de ces importations n'est réalisable que par l'application systématique de mesures discriminatoires et le développement des exportations, que par l'attrait d'avantages monétaires. L'effet devra être concentré, du moins dans l'avenir immédiat, sur l'application de mesures discriminatoires aux importations. Les arrangements bilatéraux en matière de devises faciliteront de beaucoup cette politique.

L. H. Klaassen, *Des statistiques concernant la durée de construction des habitations.*

Quand on veut déterminer le temps qu'il faut pour construire des immeubles on néglige souvent l'importance des dimensions.

Il résulte d'une enquête statistique faite sur l'étendue d'une douzaine de communes néerlandaises qu'on obtient un image plus clair sur l'efficiëncy des travaux dans les différentes communes, quand on tient compte des dimensions des bâtiments.

SUMMARIES.

Dr S. H. Stoffel, *The modern highly qualified type of workman.*

In the United States and England important leading positions in trade and industry are being occupied to an increasing extent by a new type of highly qualified workmen. The number of people so employed in the Netherlands is not so large and in the interest of industrialization a thorough training will have to be started as soon as possible.

Dr H. Zoetewey and J. van den Driest, *Bilateralism — pros and cons.*

A deficit in the balance of payments can only be removed by restricting imports from or increasing exports to countries with an active balance of payments. This may be achieved by intentional discrimination against such imports, by means of more or less „monetary” incentives or by re-orientation of exports. The essential point will have to be — at least at short notice — the discriminating import restrictions. In this connection the bilateral foreign exchange system will be an efficient means.

L. H. Klaassen, *The statistical measurement of the average time necessary for the construction of dwellings.*

Measuring the average period of time necessary to construct a building the size of the projects is often neglected. Examination of the efficiency of construction in different municipalities is facilitated by taking this factor into account, as is shown in a statistical investigation of twelve municipalities.

DE FIGUUR VAN DE MODERNE HOOG-GEQUALIFICEERDE ARBEIDER.

Haast in alle takken van het bedrijfsleven, maar het duidelijkst in de jongste, modernste, ervan, is in de laatste decennia de instelling van de beoefenaren ten opzichte van wat zij zien als hun taak, in snel tempo en overal in dezelfde richting veranderd.

Men kan de aard van deze verandering bijvoorbeeld uitdrukken, door te zeggen, dat de denkwijze, die het handelen richt en bepaalt, snel de nog steeds belangrijke resten van een traditionele instelling verloor heeft en meer en meer, zoals de natuurwetenschap dat tevoren reeds gedaan had, uitsluitend rationeel wordt georiënteerd.

De waarde van ervaring en routine, van het weten *hoe*, die voorheen bijzonder hoog werd aangeslagen, zal ook in de toekomst wel voor alle mensenwerk erkend blijven, maar de waardering en de betekenis van de kennis, van het weten *waarom*, is in snel tempo gestegen naar mate gebleken is, hoezeer goed gecoördineerde kennis tot het snel bereiken van een vergroting van het technisch en organisatorisch effect bij de productie kan bijdragen, en het inslaan van nieuwe wegen daarbij bevordert.

De traditionele instelling, waarbij op een bepaalde manier wordt gewerkt en gedacht, omdat het zo „hoort”, neigt steeds tot het statische, terwijl de rationele instelling, waarbij steeds gevraagd wordt „waarom zó en niet anders en beter?” een in hoge mate dynamisch verloop van denkwijzen met zich brengt.

Wie rationeel denkt en de resultaten van zulk denken in zijn werk toepast, maakt gebruik van de kennis, die hem, sedert boekdrukkunst en verkeersmiddelen dat gemakkelijk maken, in een steeds zwellende stroom ter beschikking staat. Dat is immers efficiënter dan het moeizaam zelf vergaren van de gegevens, die voor het antwoord op de vraag „waarom zó en niet anders?” nodig zijn.

Nu is echter de hoeveelheid-kennis, die over haast elk onderdeel van het werk in ondernemingen bestaat, en, dank zij de moderne documentatiemiddelen, ook ter beschikking is, in de laatste decennia dermate aangezwollen, dat het onmogelijk is voor enig mens om er zoveel van te bevatten en te blijven opnemen, dat hij het geheel ervan, al was het maar van een enkele tak van bedrijf, beheerst.

Dit heeft reeds nu, luttele decennia na het doorzetten van deze tendentie, een vergaande en haast beangstigende specialisatie van de kennis binnen het terrein van bijna elk bedrijfstak veroorzaakt, die een benauwend probleem op zich zelf vormt, maar die we hier als een gegeven feit zullen aanvaarden. Die specialisatie geldt niet alleen voor die functionarissen, die dicht bij de hoofdleiding der ondernemingen geplaatst zijn en deze als deskundigen ter zijde staan, maar ook voor degenen, die onmiddellijk bij de productie in engere zin betrokken zijn. Dat zijn de gequalificeerde arbeiders en hun voorlieden, bazen, werkmeesters, productieleiders en wat dies meer zij. Van deze lieden wordt niet alleen een gespecialiseerde kennis verwacht in het vakje, waarin zij werkzaam zijn, maar ook een dynamische instelling tegenover hun werk, omdat immers op de vraag „waarom zó en niet anders en beter?” met de steeds toestromende nieuwe kennis van buiten en de gezamenlijk verwerkte ervaring binnen de onderneming, een telkens zich wijzigend antwoord past. Men moet steeds gereed staan om nieuwe werkwijzen toe te passen en andere bedrijfsmiddelen te gebruiken of wijziging in het product aan te brengen. Dat betekent, dat er onder de arbeiders een zeker aantal dient te zijn en ook inderdaad ontstaan is, bij wie de vaardigheid en de routine bij het toepassen van de traditionele bewerkingsmethoden, die tot nu toe de waarde van de geschoolde arbeider bepaalde en grondslag was voor zijn gevoel van eigenwaarde, lager wordt gewaardeerd dan het snelle

aanvatten en met vaardigheid toepassen van de „nieuwigheden”, die zich op zijn speciaal gebied voordoen. Dit betekent een andere, meer beweeglijke, geestelijke instelling tegenover de arbeid.

Waar de traditionele handwerksman of de geroutineerde fabrieksarbeider gewaardeerd werd, en dus ook zichzelf waardeerde, naar de bekwaamheid om zijn werk te verrichten „zo als het hoort”, daar gaat het bij die moderne vakman ook nog wel om de vakbekwaamheid, maar daarnaast, en soms daarboven, om het vermogen om snel en vaardig nieuwigheden te vatten en toe te passen. Dat betekent onder andere, dat van hem meer algemene kennis en inzicht wordt verwacht omtrent de ratio van de wijze, waarop zijn werk wordt verricht en van de beginselen, waarop de uitvoering ervan en de middelen, die erbij gebruikt worden, berusten.

We zien een ander type ontstaan, dat zich naar het uiterlijk presenteert als de „heer met de witte boord onder de overall”, die we zien verschijnen aan de werkbank of bij de apparaten, achter het schakelbord, in de garage onder de auto of in de hangar om het vliegtuig.

Dit is een figuur, die we vijf en twintig jaar geleden in het bedrijfsleven nog in het geheel niet kenden, althans niet in Europa, maar die thans ook bij het grote publiek bekend wordt, zij het nog maar zelden in de literatuur (waar een voorbode ervan te zien is in de chauffeur van Shaw's „Man and Superman”), maar des te meer in de film, vooral de Amerikaanse.

Hoezeer deze nieuwe figuur op de verbeelding werkt van onze jeugd, en niet alleen van de arbeidersjeugd, wordt aangeduid door de bovenmatige voorkeur van de leerlingen van onze ambachtsscholen voor het vak „automonteur”, dat naar hun mening uitzicht biedt om ook zó heroïsche „meneer met een witte boord onder een overall” te kunnen worden.

Sociologisch betekent het verschijnen van dit nieuwe type van arbeiders een verder uiteenvallen van de vaak (meestal ten onrechte door intellectuelen) als homogeen beschouwde arbeidersklasse; het ontstaan van een nieuwe elite onder degenen, die normaliter met hun handen aan de uitvoering der productie meewerken; een elite, die zich, nog meer dan de al lang bestaande „skilled labourer”, van de grote massa der ongeschoolde, of enkel maar geoefende routinearbeiders onderscheidt.

Werd de afstand naar beneden, die deze moderne arbeiders scheidt van de groep der ongeschoolden, duidelijker zichtbaar, de grenzen naar boven, die onze groep scheiden van de „gestudeerden”, de mensen, die maar zelden stammen uit de kring der handarbeiders en hun loopbaan niet met handenarbeid zijn aangevangen, worden meer en meer vervaagd.

Enerzijds wordt deze vervaging veroorzaakt door het feit, dat ook hier te lande in de laatste decennia meer en meer lieden gaan studeren, die uit andere kringen voortkomen dan die, waaruit vroeger de gestudeerden haast uitsluitend werden gerecrueteerd, anderzijds is de oorzaak ervan te vinden in de hoge eisen, die aan de persoonlijkheid van de hier besproken groep van uit de kring der handarbeiders voortgekomen lieden worden gesteld, eisen, waaraan slechts een vrij streng geselecteerd gezelschap kan voldoen. De waardering, die deze groep van lieden in het bedrijfsleven en meer en meer ook bij het grote publiek ondervindt, is oorzaak, dat ook jongens worden aangetrokken, die tot een kring behoren, die tot nu toe in ons zo op standen gestelde vaderland, het beneden haar waardigheid zou hebben geacht om in dienst van anderen voor geld arbeid met de handen te verrichten. Want het werk met de handen in dienst van anderen voor geld, het moge dan met groter inzicht en meer kennis worden uitgevoerd, is en blijft kenmerkend als „starting point” voor de loopbaan van de lieden in deze groep.

Het tijdperk van de oorlog en de periode, die erop

volgde, heeft in de toonaangevende democratische en hooggeïndustrialiseerde landen, in de eerste plaats in de Verenigde Staten en ook in Engeland, landen, waar dit type van arbeiders ook vóór de oorlog een grotere plaats innam, in aantal en waardering, dan op het oude continent, een aanzienlijke groei in tal en positie ervan te zien gegeven.

Men ziet meer en meer, dat de moderne kwaliteits-industrie en de moderne verkeerstechniek, ja, ook de moderne agrarische techniek, die dit type van gequalificeerde arbeiders hebben geschapen, deze lieden in het geheel niet kunnen missen en er zelfs meer van behoeven dan er thans beschikbaar zijn.

De vraag, hoe men daartoe geschikte lieden uit een zo breed mogelijke laag der bevolking kan opsporen, hoe men ze kan aantrekken, hoe ze opgeleid behoren te worden en welke functies hun in uitzicht kunnen worden gesteld, behoort in een modern industrialisatieprogramma zeker niet onder aan de lijst der programmapunten te worden geplaatst.

Er is, tegen het tot gelding brengen van deze opkomende groep van arbeiders, nogal wat weerstand te overwinnen. Het zijn uit de aard der zaak voor het merendeel jonge lieden; en jonge lieden worden, omdat ze jong zijn, in ons werelddeel, waar de ouderen, meer dan in Amerika, het heft in handen hebben, niet als „serieus” beschouwd. Natuurlijk zijn er onder, die enkel de *houding* aannemen, die naar buiten dit type van lieden kenmerkt.

Maar zijn er ook niet soldaten en officieren, die enkel door de uniform, die zij dragen, hun soldaatschap manifesteren? Maar dat neemt niet weg, dat een leger pas zijn waarde krijgt door degenen, die werkelijk soldateske eigenschappen onder die uniform in zich bergen. Omdat er uniformdragers zijn, die zulke eigenschappen niet bezitten, mag toch een leger niet als „niet serieus” worden beschouwd.

Er zijn er ook velen uit de kring der „gestudeerden”, die zich verzetten tegen het opdringen van deze groep, die dingen gaat naar functies, waarop naar hun mening gestudeerden „recht” hebben.

Het bedrijfsleven, althans het particuliere bedrijfsleven, is echter een wereld der realiteit, waar, meer dan aan diploma's, waarde wordt gehecht aan prestatie en aan geschiktheid voor de functies, die in dat bedrijfsleven door de ontwikkeling ervan zelve telkens opnieuw en telkens in andere vorm ontstaan en diè vervuld moeten worden door degenen, die voor elk van die functies de meest geschikte eigenschappen vertonen.

Men geeft zich in de genoemde landen veel moeite en getroost zich veel kosten, om de geschikte lieden te selecteren, en, door opleiding, de gelegenheid te bieden om de bekwaamheid te verwerven, die zij nodig hebben.

En men komt er toe, om lieden, die op de basis van het werk met de handen hun loopbaan hebben aangevangen, tot belangrijke leidende functies bij de uitvoering van de werkzaamheden te beroepen.

Van de Verenigde Staten heb ik geen ervaring uit eigen aanschouwing, al is daar in de literatuur veel over te lezen. Maar in Engeland bezocht ik na de oorlog een aantal ondernemingen, die zulke producten maakten als vliegtuigen, auto-onderdelen, navigatie-instrumenten, producten, die tot de groep behoren, die een hoog-geïndustrialiseerd land, dat naar export streeft, behoort te kunnen maken.

In die ondernemingen, waaronder er waren, die zeker niet tot de grootste behoren, trof mij het grote aantal arbeiders en voorlieden, die, althans naar uiterlijk en houding, de kenmerken vertoonden van de hoog-gequalificeerde en zich als zodanig waarderende arbeider, die ik bedoel.

In al die ondernemingen werd, meestal met gebruikmaking van en in goede samenwerking met bestaande inrichtingen van onderwijs, veel zorg besteed aan op-

leiding tot, hoog-gequalificeerde arbeid, een opleiding, die erop was ingesteld, om diegenen, die bijzondere begaafdheid vertonen, in de gelegenheid te stellen om naar een volgende, hogere trap van studie te komen, die gericht is op het vervullen van belangrijker leidende functies.

Kenmerkend is, dat een van de grootste en modernste van die ondernemingen, die een wereldnaam heeft op te houden, in een brochure over haar opleidingssysteem er de nadruk op legt, dat bij haar bij voorkeur degenen, die via het werk en de praktijk met de handen tot verdere studie gekomen zijn, de weg open vinden tot leidende functies in de werkplaatsen, in de bedrijfsafdelingen en zelfs in het gehele productie-orgaan. Gestudeerden stelt ze in het algemeen enkel aan in haar „research”- en „development”-afdelingen, en in de leiding daarvan.

In ons eigen land is dit modernste type van industrie, dat producten maakt en werkwijzen toepast, die het resultaat zijn van veel toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek, nog maar door een gering aantal ondernemingen vertegenwoordigd; ik denk hierbij aan ondernemingen als Philips en Organon, terwijl er andere zijn, die bezig zijn zich in die richting om te werken. Het succes, dat zulke ondernemingen ook bij de export kunnen boeken, bewijst wel; hoe nodig we juist dat type van bedrijven thans hebben en hoeveel mogelijkheden daar nog in verband met onze „industrialisatie” liggen.

Maar dan zullen we ook moeten zorgen, dat we de mensen hebben, die in zulke bedrijven passen. Dat zijn niet alleen de „spuurwerkgezinden” in de laboratoria en de ontwikkelingsbureaux, waarvan we er, als ik het wel heb, ook nog wel meer kunnen gebruiken; niet minder dient de aandacht te vallen op degenen, die in de productie-afdelingen hun plaats als medewerker en groepsleider zullen moeten vinden.

Sommige ondernemingen, die zulke lieden nodig hebben, doen wel hun best om ze op te leiden, maar ze vinden daarbij nog maar zelden de rechte aanraking met de bestaande technische opleidingsinstituten, die nog niet de tijd hebben gehad om zich in de inzichten omtrent de nieuwste ontwikkeling der industrie in te werken.

Onderwijsinstellingen zijn nu eenmaal in ons eigen land even zo weinig dynamisch als ze dat in de meeste andere landen zijn. En het is juist soepelheid van instelling en veel aanpassingsvermogen, die we thans allereerst nodig hebben. Is er niet gezegd, dat de Marshall-hulp in 1952 afloopt? En we zijn er nog lang niet met het inhalen van onze achterstand en het scheppen van nieuwe industriële exportkansen. Er wordt aan de modernisering van ons ambachtsonderwijs, dat misschien binnenkort „lager technisch onderwijs” zal heten; met lofwaardige ijver gewerkt, al heeft dat werken het nog niet veel verder dan het stadium van voorbereiding gebracht. Het onlangs verschenen rapport van de „commissie Goote”, die door de Minister van O.K. en W. was ingesteld, vormt voor dat voorbereidend werk een waardevolle basis, maar het valt toch niet te verwachten, dat deze tak van onderwijs zich zó snel aan de nieuwe situatie in de industrie zal aanpassen, dat op zeer korte termijn effect zal worden bereikt.

Toch zal men voornamelijk van het „lager technisch onderwijs” moeten uitgaan als er wordt gevraagd naar de „heren met het witte boord onder de overall”, want bij dit onderwijs is de handenarbeid en de bekwaamheid daarin centraal; en daar gaat het om.

Enigermate wordt hier en daar tegemoetgekomen aan de vraag in bepaalde vakken naar vaklieden, die meer moeten weten dan de gewone ambachtsschool kan geven. Zo zijn er ambachtsscholen, waar voor de meest begaafde leerlingen in die branches een extra leerjaar voor instrumentmakers is toegevoegd en het is de bedoeling om de jongens, die na twee jaar bankwerken, animo en aanleg genoeg tonen, gelegenheid te geven om een extra jaar

onderwijs in autotechniek te krijgen. Het laatste gebeurt in overleg met de organisatie van de betreffende werkgevers, die nauw verband met het ambachtsonderwijs houdt. Dit is echter maar een aanwijzing voor wat er nodig zal zijn om een vorm van opleiding te scheppen, die gericht is op de vaklieden, die in het bijzonder op de voor ons land na te streven ontwikkeling in industrie en verkeer zijn ingesteld. Met de nodige spoed zal dienen te worden uitgemaakt, of hiervoor een nieuwe vorm van school gevonden zal moeten worden, die tussen het huidige lager- en het huidige middelbaar technisch onderwijs in ligt, of, dat er een aansluiting naar boven bij het ambachtsonderwijs kan worden gevonden, of wel een aansluitende voorbereiding tot het middelbaar technisch onderwijs, maar dan met de handenarbeid als basis en centrum.

Veel zal afhangen van de belangstelling, het inzicht en de aandrang van uit het bedrijfsleven zelve. Dat daar nog lang niet genoeg van te merken is, behalve dan van de zijde van enkele voortrekkers, is geen best teken.

Een doelbewust opgezette poging om een vorm van opleiding te vinden tot de functies, die hier worden bedoeld, is de werkmeestersopleiding aan de M.T.S. te Heerlen, die uiteraard gericht is op het mijnbedrijf, maar die in beginsel ook elders kan worden toegepast. Om tot die opleiding te worden toegelaten moet de leerling het diploma van de ambachtsschool hebben behaald, minstens vier jaren in het bedrijfsleven praktisch werkzaam zijn geweest en in die tijd een avond cursus ter voorbereiding van het M.T.S.-onderwijs hebben gevolgd en minstens 21 jaar oud zijn.

Hier is dus de basis van de handenarbeid aanwezig en de aansluiting aan het verdere „theoretisch” onderwijs, terwijl voor de selectie wordt gezorgd, doordat alleen diegenen worden toegelaten, die door de directie van de onderneming, waar ze werkzaam zijn geweest, gunstig worden beoordeeld. Bovendien is er nog een psychotechnisch onderzoek. Tenslotte leggen de kandidaten een vergelijkend toelatingsexamen af, dat overeenkomt met het gewone toelatingsexamen van de M.T.S. De leerlingen van de werkmeestersopleiding werken des morgens in de bedrijven en volgen des middags de lessen aan de M.T.S., 24 uren per week, gedurende 4 jaren. Het loon voor de middagen wordt door de directies doorbetaald.

De directeur der M.T.S. te Heerlen deelt omtrent deze lieden mede: „Dat de geselecteerde werkmeestersleerlingen in een totaal wat kleiner aantal lesuren eenzelfde eindresultaat behalen als de overige M.T.S.-leerlingen, danken zij aan hun grote voorsprong door praktijkervaring, en aan hun intensievere studie-ijver. Vooral het onderwijs in de technische vakken en ook in mechanica slaat bij de werkmeestersleerlingen veel vlugger aan dan bij alle overige M.T.S.-leerlingen.”

Bij de directies van de mijnbedrijven in Limburg staan de absolventen van de werkmeestersopleiding bijzonder goed aangeschreven. Zij worden beschouwd als de aangewezen technici voor het eenmaal gaan innemen van sleutelposities in de bedrijven en onderdelen.

In hen zien de directies hun toekomstige werkplaatsleiders en om hun persoonlijkheid en om hun gebleken inzicht, hun aanpassingsvermogen, hun gemakkelijke omgang met anderen, hun intellect.

Als deze directie, die al meer jaren ervaring met deze opleiding heeft, de zaken juist ziet, dan meen ik, dat hier een goede vorm gevonden is voor de opleiding van de groep der hoog-gequalificeerde arbeiders, waarvan we er bij onze industrialisatie naast de knappe research- en developement-ingenieurs en onder energieke en verziende ondernemingsleiders thans een aanzienlijk aantal hard nodig hebben. Wat de selectie betreft zal voor elke bedrijfstak dan naar de geëigende vorm moeten worden gezocht.

Delft:

S. H. STOFFEL

VOOR EN TEGEN VAN HET BILATERALISME.

Vrijwel eenstemmig zijn de verklaringen aangaande de inefficiëncy van de vorm van internationale betalings- en handelspolitiek, welke als het bilateralisme bekend staat. Vele zijn de voorstellen, welke dit bilateralisme op een of andere wijze een einde trachten te bereiden. Een enkele gedachte met betrekking tot de bestaansreden van dit systeem kan wellicht op haar plaats zijn.

Gegeven, dat dit bilateralisme gewoonlijk bedoelt onevenwichtigheden in de betalingsbalansen op een min of meer geforceerde wijze uit de weg te ruimen, rijst onmiddellijk de vraag, wat de reden kan zijn, dat aan één of meer van vele ingewikkelde technieken van het bilateralisme de voorkeur wordt gegeven. Op het eerste gezicht zou men zich toch willen wenden tot veel eenvoudiger oplossingen, die misschien op multilaterale basis zouden kunnen worden gevonden.

Om de gedachten te bepalen, willen we een aantal van de mogelijke technieken en met betrekking tot de betalingsbalansproblemen naast elkander stellen; uit de verschillende mogelijkheden kiezen we een tweetal criteria van onderscheiding. In de eerste plaats naar het al dan niet „monetaire” karakter, in de tweede plaats naar de al dan niet discriminerende aard van de getroffen maatregelen. Met het eerste criterium wil worden aangegeven, dat men het herstel van evenwicht tot stand wenst te brengen met behulp van beïnvloeding van het prijzenmechanisme of niet; bij het tweede criterium kan nog worden onderscheiden tussen aanpassingsmaatregelen, welke een ongelijke behandeling inhouden van verschillende valuta-gebieden, en die, welke onderscheid maken naar diverse goederensoorten; (veelal zal deze laatste onderscheiding min of meer subtiel zijn).

Enkele bekende voorbeelden:

1. Monetair en niet discriminerend zijn bijv. deflatie, devaluatie, algemene invoerbelasting, algemene uitvoerpremiëring; het meest volmaakt zijn de beide laatste vormen, wanneer de deviezenhandel in handen is van een monopolistisch deviezeninstituut, dat een „halve” devaluatie kan bewerkstelligen, door bij de verkoop een eenvoudige toeslag op de officiële valutakoersen te verlangen van de aspirant-importeurs, resp. een toeslag op deze koersen te geven aan degenen, die bijv. uit hoofde van export deviezen ten verkoop (moeten) aanbieden.
 2. Monetair en discriminerend zijn bijv.:
 - a. differentiërende devaluatie (in dit geval beter aan te duiden als „depreciatie”) van de eigen munteenheid t.o.v. vreemde valuta's, met als gevolg de bekende afwijkende „cross rates”;
 - b. verder differentiërende depreciatie naar de goederen door het eisen c.q. toestaan van verschillende toeslagen op de officiële basiskoersen bij in- en uitvoer van „essentiële”, „minder essentiële”, „niet essentiële” en dergelijke goederencategorieën;
 - c. discriminerende invoerrechten naar verschillende gebieden van herkomst c.q. naar verschillende goederensoorten;
 - d. discriminerende uitvoersubsidies.
 3. Niet monetair en niet discriminerend ten aanzien van valutagebieden zijn bijv. algemeen geldende invoerverboden en globale invoercontingenten voor bepaalde goederen.
 4. Niet monetair en discriminerend zijn bijv. invoerverboden (al dan niet met zoveel woorden in de officiële invoerreglementen neergelegd) voor bepaalde goederen uit bepaalde landen en invoercontingenten, welke voor bepaalde goederen, afkomstig uit verschillende valuta-gebieden op basis van ongelijkheid zijn vastgelegd.
- De onderscheiding tussen bilateralisme en multilatera-

lisme doorkruist de boven gegeven classificatie min of meer. Valuta-technisch moet onder bilateralisme worden verstaan een regeling, waarin is neergelegd, dat twee landen het in elkanders valuta luidende deel van hun deviezenbesluit alleen zullen toestaan aan te wenden voor wederzijdse betalingen, zodat dus betalingen aan derde landen in beginsel zijn verboden voor dit deel van de deviezenreserve¹⁾.

Theoretisch is dit zuiver technische begrip met vrijwel alle bovengenoemde vormen van betalingsbalanspolitiek wel te verenigen (met name in het geval van discriminerende valutadepreciatie is een bilaterale betalingsregeling ook technisch noodzakelijk, in de andere gevallen weer niet). Practisch zal men echter tot deze techniek slechts zijn toevlucht nemen in zeer bepaalde gevallen. Die gevallen n.l., waarin men bij het treffen van invoerbeperkende maatregelen wenst te discrimineren. Hieronder stellen wij ons voor aan te tonen, dat discriminatie een groter volume aan invoer van waarden mogelijk kan maken dan non-discriminatie. Voor deze discriminatie vormt de bilaterale betalingstechniek de meest veilige omlijsting, doordat wordt voorkomen, dat aanwijzingen op het eigen nationaal vermogen (deviezen), gekomen in handen van een of meer bepaalde Staten door overdracht op ongewenste wijze zouden worden opgehoopt in een derde land. Ten gevolge van deze concentratie kan het nuttig effect van de beoogde invoerbeperkende maatregelen teloor gaan, doordat het bij de discriminatie bevoordeelde land (en) door middel van de zo juist genoemde transfer het discriminerende land in de onmogelijkheid stelt om in het door de discriminatie benadeelde land betalingen te verrichten voor de waarden, die het daaruit wil en moet betrekken.

Door een bilaterale betalingsregeling wordt een algemene deviezenschaarste uiteengeslagen in een groot aantal graadueel uiteenlopende schaarsteverhoudingen voor de afzonderlijke valutasoorten, welk verschijnsel tegenwoordig wordt uitgedrukt in de woorden „harde” en „zachte” valuta. De deviezenmaatregelen kunnen dienovereenkomstig meer of minder stringent zijn, al naar gelang het meer resp. minder harde valuta's betreft.

Op grond van deze overwegingen zou er practisch veel voor te zeggen zijn om het bilateralisme gelijk te stellen met een onderdeel van de bovengenoemde vierde groep, die van niet-noodzakelijke monetaire en discriminerende maatregelen tot beperking van de invoer. Daarbij kan dan worden opgemerkt, dat bilaterale betalingsregelingen ook „monetair” in de door ons bedoelde zin kunnen werken, zoals bijv. in de Franse en Italiaanse practijk is gebleken, doch niet zonder reden behoort dit tot de uitzonderingen, zeker in de huidige structuur van het Europese betalingsverkeer.

Zo wordt de vraag naar de ratio van het bilateralisme intussen gereduceerd tot de vraag naar de economische betekenis van invoerbeperkende maatregelen van een discriminerend en niet-monetair karakter.

Het woord „discriminatie” is dubbelzinnig en daardoor een min of meer zwevend begrip. Wanneer men voor discriminatie leest „behandeling op voet van ongelijkheid”, dan zal men daarbij bijv. ook kunnen denken aan wat in het economisch spraakgebruik met „elasticiteit” pleegt te worden aangeduid. Een zeer sprekend voorbeeld, dat in dit verband ook van belang kan worden geacht, is de zgn. „inkomenselasticiteit” van de vraag. Er is immers alle aanleiding om, wanneer iemand zijn *extra*-inkomen voor 80 pCt bij de wijnhandelaar en voor 20 pCt bij de bakker besteedt, te spreken van behandeling der leveranciers op voet van ongelijkheid en dus van discriminatie. Het is wellicht nuttig in dit verband te onder-

scheiden tussén „opzettelijke” en „onopzettelijke” discriminatie.

Voor ons is van belang, dat ook, wanneer bij het treffen van invoerbeperkende maatregelen geen opzettelijke discriminatie wordt toegepast, feitelijk toch onopzettelijke discriminatie plaatsvindt, in eerste instantie naar de verschillende producten, doch in een min of meer verdoorgevoerd stelsel van internationale arbeidsverdeling ook naar verschillende landen van herkomst. Allicht rijst dus in geval van verminderd deviezeninkomen de vraag, of een zekere vorm van bewuste, opzettelijke discriminatie niet de voorkeur verdient boven de anders toch intredende onopzettelijke ongelijke behandeling van verschillende vreemde landen.

Deze vraag zal inderdaad in vele gevallen bevestigend moeten worden beantwoord, wanneer men bedenkt, dat het internationaal economisch verkeer in beginsel op dezelfde wijze wordt beïnvloed door schommelingen in het inkomen als uit de conjunctuurleer voor nationale economieën algemeen bekend is. Beperkte inkomsten (en dus uitgaven) van het ene land betekenen automatisch verminderde inkomsten voor andere landen, met name voor die landen, welke inkomenselastische ofwel minder essentiële goederen leveren aan het eerste land. Aangezien dit niet noodzakelijk, zelfs alleen zeer toevallig de landen zullen zijn, die het met het betalingsbalansdeficit van de eerste Staat corresponderende betalingsbalanssurplus vertonen, zou de onopzettelijke discriminatie de last van het oorspronkelijke tekort afschuiven op oorspronkelijk wellicht evenwichtige betalingsbalansen van derde landen, c.q. aldaar reeds bestaande deficitten verscherpen. Dit zal tot tegenmaatregelen aanleiding geven en we kunnen concluderen, dat in een groep van landen, welke onderling een betrekkelijk groot bedrag aan inkomenselastische ofwel minder essentiële waarden uitwisselen tengevolge van onopzettelijke discriminatie deze uitwisseling sterk zou inkrimpen, zonder dat daarbij mag worden gerekend op een equivalente uitbreiding van de uitwisseling van essentiële waarden. De betalingsbalansmoeilijkheden zouden daardoor dus niet binnen afzienbare tijd worden opgelost of zelfs belangrijk verlicht. Aldus zullen de afzonderlijke landen een verlies lijden, overeenkomende met het nut, dat hun getroffen exportbedrijven aanvankelijk wisten te stichten door de import van (weliswaar minder-essentiële) waarden mogelijk te maken, minus de waarden, die zij thans door productie voor binnenlands verbruik of door export naar gebieden, waar ondanks de „aanpassingsmaatregelen” van non-discriminatoire karakter het betalingsbalansoverschot gehandhaafd bleef, kunnen opleveren.

Er is inderdaad reden om te veronderstellen, dat dit een netto-verlies zal blijken te zijn. Deze reden ligt o.i. hierin, dat de elasticiteiten van vraag en aanbod t.a.v. relatieve prijsveranderingen blijkens empirische onderzoekingen gering zijn.

Wanneer de voorgaande overwegingen juist zijn, dan is het duidelijk, dat opheffing van het betalingsbalans-tekort slechts mogelijk zal zijn door beperking van de importen uit c.q. opvoering van de exporten naar de gebieden met de actieve betalingsbalans. Het eerste zal dan moeten worden bewerkstelligd (althans in verschillende gevallen) door een bewuste, opzettelijke discriminatie tegen deze invoeren, voor zover het tweede in onvoldoende mate plaatsvindt. Het tweede zal dan kunnen worden bevorderd door min of meer „monetaire” prikkels dan wel door directe commando's tot het heroriënteren van de uitvoer. In beide gevallen is het resultaat afhankelijk van de vraagelasticiteit (prijs en inkomens) voor in te voeren waarden uit het deficitland in het surplusland, van de aanbodselasticiteit (prijs- c.q. „commando”-elasticiteit) in de reeds voor deze export werkende bedrijven, van de „aanwendingssubstitutie-elasticiteit” van de productieve krachten, die tot nu toe nog niet voor dit

¹⁾ Vgl. Dr H. Zoetewey, „De Dollarschaarste in West-Europa”, blz. 126 v.v.

specifieke doel waren ingeschakeld en verschillende andere, doch minder belangrijke factoren.

Aangezien wij, als gezegd, ervan uitgaan, dat deze elasticiteiten klein zijn, zal, althans op korte termijn, het zwaartepunt moeten liggen bij de discriminerende invoerbepijking. De bilaterale deviezentechniek zal daarbij een doelmatig middel vormen, en, juist op grond van de geringe prijselasticiteiten zal men veelal in beginsel weinig laten afhangen van schommelende valutakoersen, d.w.z. van „monetaire” prikkels. Dit teneer, daar ongunstige koersen in elk geval de „terms of trade” nadelig beïnvloeden, moeilijkheden opleveren in verband met afwijkinge „cross rates”, terugkeer tot het multilateralisme moeilijker maken.

O.i. is in het bovenstaande een belangrijke grond voor het hanteren van het bilateralisme gegeven. Dit wil uiteraard niet zeggen, dat dit-systeem voor alle tijden in stand zou moeten worden gehouden. Er worden nl. ernstige bezwaren tegen ingebracht:

1. het vermindert de omvang van het totale internationale handelsverkeer.

Dit bezwaar moet wel op de juiste wijze worden geapprecieerd. Het is duidelijk, dat een zekere waarde aan internationaal verkeer, die wordt verkregen onder een multilateraal verrekeningssysteem kleiner moet worden, wanneer zonder enige aanleiding plotseling een bilateraal systeem wordt ingevoerd. Wanneer echter een aanvankelijk evenwichtig multilateraal verkeer sterk onevenwichtig wordt, dan zal de vergelijking tussen de omvang van de waardenuitwisseling, die nog mogelijk is bij non-discriminerende, multilaterale maatregelen en bij discriminerende, bilaterale regelingen blijkens onze voorgaande argumentatie vermoedelijk juist in het voordeel van het bilateralisme uitvallen.

2. het verhindert aanpassingen in de structuur van het internationaal economisch verkeer, die op de duur een efficiënter benutting van de beschikbare hulpbronnen mogelijk zouden maken. Deze kwestie verdient nadere uitwerking.

Wanneer onze eerder gegeven analyse juist is, vormt het bilateralisme een middel tot bescherming van wederzijdse leveranciers van minder essentiële internationaal verhandelbare waarden. Deze bescherming is in eerste instantie gerechtvaardigd, omdat de omschakeling op export van meer essentiële waarden door de geringe elasticiteit van relevante grootheden niet onmiddellijk kan plaatsvinden. (Soortgelijke vraagstukken ontmoet men ook bij het vormen van economische unies).

Elasticiteit is echter een begrip, veranderlijk met de tijdsduur, die men de reacties laat. Om concreet te zijn: weliswaar is het bijv. voor Nederland op korte termijn onmogelijk om verschillende uitvoerproducten, welke naar onze nabuurstaten plachten te worden verhandeld, thans in de Verenigde Staten te plaatsen, doch het is onbevredigend, dat de „waterval” van „true capital”, om met J. B. Clark te spreken, en dat dergelijke „water-vallen” van arbeid en grond juist tengevolge van het tegenwoordige bilateralisme steeds weer uit „druppels” bestaan, die voor een groot deel steeds weer opnieuw bestemd zijn voor productie van die minder essentiële uitvoeren naar de nabuurlanden.

Het voorgaande laat twee vragen, waarop wij in een volgend artikel hopen terug te komen, open:

1. op welke wijze men de hierboven uiteengezette voordelen van het bilateralisme kan koppelen aan de omvorming van de economische structuur, zodanig, dat tot herstel van multilateralisme kan worden gekomen.
2. in hoeverre de verschillende in gebruik zijnde en voor-

gestelde technieken tot wegneming van de bezwaren van het bilateralisme aan het sub 1 genoemde vereiste voldoen.

's-Gravenhage.

Dr H. ZOETEWEEY.

Drs J. VAN DEN DRIEST.

DE STATISTISCHE METING VAN DE BOUWTIJD VAN WONINGEN.

Bij verschillende gelegenheden is in de laatste tijd in met de woningbouw samenhangende discussies het begrip bouw-tijd van een woning naar voren gekomen. Nu het vraagstuk van de woningbouw een zo centrale plaats inneemt temidden van de problemen, waarvoor het naoorlogse Nederland zich geplaatst ziet, kan het dan ook nauwelijks verwondering wekken, dat men steeds weer heeft getracht een maatstaf te vinden, waarmee de efficiëntcy der woningbouw kwantitatief kan worden gemeten. Eenmaal in het bezit van een dergelijke maatstaf zal men immers tot vergelijking van het bouwtempo in de verschillende gemeenten kunnen overgaan en indien en voor zover deze vergelijking voor een bepaalde gemeente ongunstig uitvalt, kunnen trachten de oorzaken hiervan op te sporen.

Het blijkt nu, dat de pogingen, welke tot dusverre werden ondernomen tot het kwantitatief uitdrukken van de bouwsnelheid, alle tot een min of meer onbevredigend resultaat hebben geleid. Men probeerde nl. steeds het bouwtempo in één bepaald cijfer uit te drukken, door bijv. de gemiddelde tijd te bepalen, die men in een bepaalde gemeente nodig heeft om 100 m³ woonruimte te bouwen. De invloed, welke hierbij uitgaat van de gemiddelde grootte van de in die gemeente gebouwde complexen, werd nagenoeg verwaarloosd. We hopen in het volgende te kunnen aantonen, dat hierdoor het gevonden getal belangrijk aan betekenis verliest en daardoor soms zelfs een volkomen verkeerde indruk kan geven.

We gaan uit van het, onder gegeven overige omstandigheden, bestaande verband tussen de grootte van een te bouwen complex woningen en de voor de bouw benodigde tijd. Noemen we de bouw-tijd t en de grootte van het te bouwen complex x , dan is dus t te beschouwen als een functie van x . Drukken we de complexgrootte uit in m³, dan geeft het quotiënt t/x aan de tijd, welke benodigd is voor het bouwen van 1 m³ woonruimte. De ervaring leert nu, dat het tussen t en x bestaande verband geen evenredig verband is. Dat wil zeggen, dat men voor de bouw van een complex, dat tweemaal zo groot is als een ander complex, niet tweemaal zoveel tijd zal behoeven als voor dit laatste, doch minder. Dit laatste geldt onafhankelijk van de vraag, of het eerste complex groter is, omdat het aantal woningen groter is of de kubieke inhoud per woning.

Het constateren van het niet evenredig zijn van de complexgrootte en de benodigde bouw-tijd leidt al direct tot de conclusie, dat men in het algemeen niet van de bouw-tijd van een woning zal kunnen spreken, zonder daarbij de grootte van de woning te vermelden en van het complex waarvan de woning deel uitmaakt. Slechts in het hypothetische geval, dat t en x evenredig zijn, geldt nl., dat hun quotiënt constant is. In alle andere gevallen is dit niet zo en verandert de bouw-tijd met de complexgrootte.

Het is gebleken, dat als benadering van het in werkelijkheid bestaande verband met vrucht kan worden gebruik gemaakt van een functie van de gedaante $t = ax^b$, waarin a en b positieve constanten zijn en b kleiner is dan 1¹⁾. De grafische voorstelling van deze functie is een

¹⁾ Voor $b = 1$ gaat deze functie in een evenredig verband over. De exponent kleiner dan 1 drukt uit, dat een grotere complexgrootte met een minder dan evenredig langere bouw-tijd gepaard gaat.

gebogen lijn, gaande door de oorsprong en langzamerhand afvlakkend voor de hogere waarden van de complexgrootte x . Uiteraard was het mogelijk geweest om nog andere functies op te stellen, welke evengoed of nagenoeg evengoed het veronderstelde verloop hebben, doch ons inziens verdient bovenstaande functie, mede om zijn grote eenvoud en gemakkelijke hanteerbaarheid de voorkeur.

Hoewel we ons ervan bewust zijn glibberig terrein te betreden, indien we deze formule statistisch gaan toetsen, willen wij toch de stap wagen en trachten voor een aantal gemeenten, waarover gegevens betreffende de woningbouw zijn verzameld, een uitwerking van het verband te geven.

Allereerst dienen we nog even in te gaan op de wijze, waarop de gegevens voor meting geschikt kunnen worden gemaakt, waarna men de relatieve plaats, welke een gemeente t.o.v. de andere gemeenten inneemt, kan bepalen. Daar het veronderstelde verband niet rechtlijnig is, kan men niet zonder meer volstaan met de vergelijking van de (rekenkundig) gemiddelde bouwtijd en de (rekenkundig) gemiddelde complexgrootte. Op eenvoudige wijze is nl. aan te tonen, dat deze rekenkundige gemiddelden niet aan de bovengenoemde functie voldoen en dit slechts voor de meetkundige gemiddelden het geval is. Stellen we de meetkundig gemiddelde bouwtijd, resp. complexgrootte, voor door t_m resp. x_m , dan is gemakkelijk te zien, dat ook geldt, $t_m = a x_m^b$. Noemen we vervolgens de werkelijke bouwtijd, welke men in een bepaalde gemeente heeft gehad, t_w en de „theoretische” bouwtijd t_b , dan kan blijkbaar als een maatstaf voor de vergelijking van de efficiëncy in de woningbouw in de verschillende gemeenten gebruikt worden de grootte

$$E = \frac{2 t_b}{t_b + t_m}$$

Is de werkelijke bouwtijd groter dan de theoretische, dan is E kleiner dan 1. In het omgekeerde geval is E groter

dan 1. Indien de werkelijke bouwtijd juist gelijk is aan de theoretische, dan is E gelijk aan 1 en spreken we van normale efficiëncy.

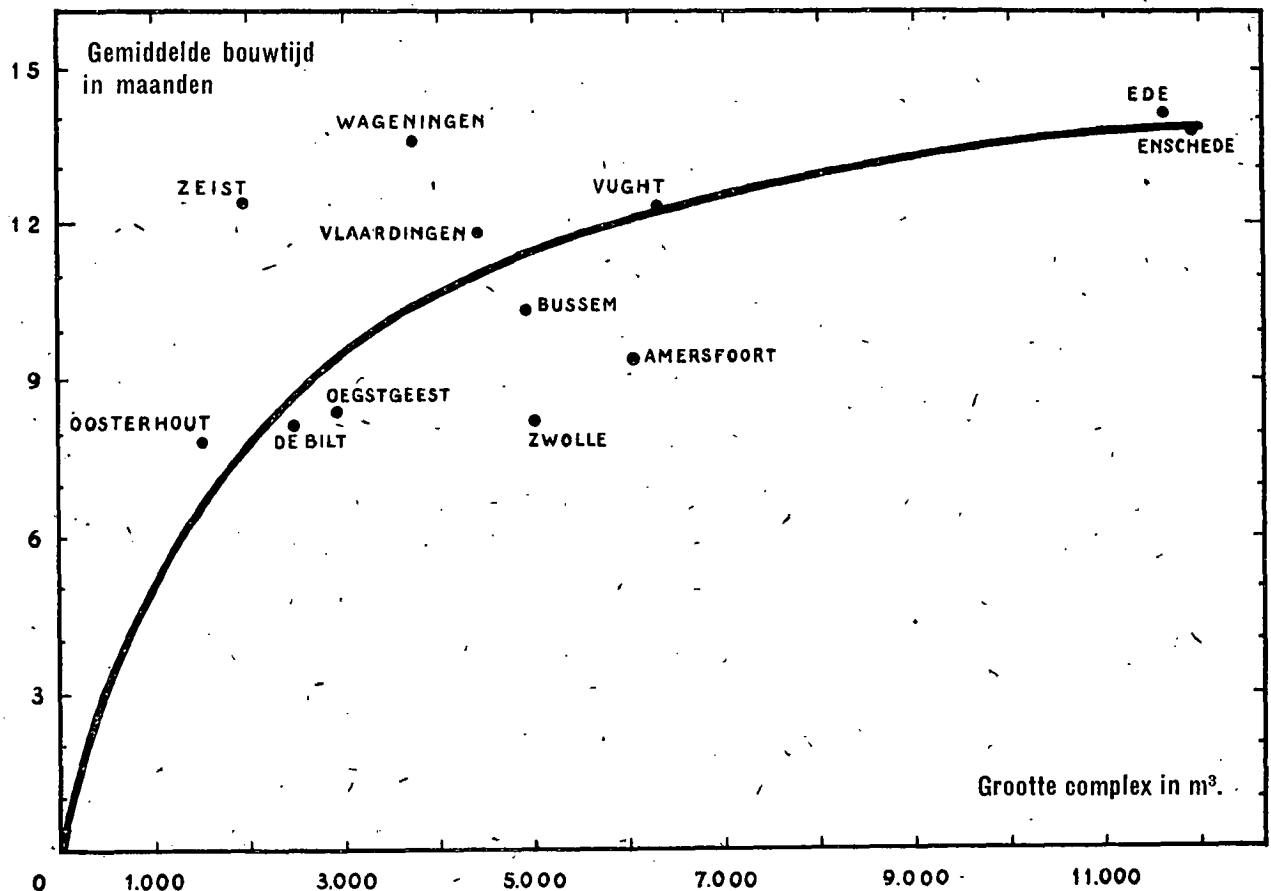
Door het gemeentebestuur van Amersfoort, dat het grote belang van het probleem van het bouwtempo heeft ingezien, is een enquête ingesteld met het doel voldoende homogene cijfermateriaal te verzamelen, teneinde de statistische bepaling van het bestaande verband mogelijk te maken. De verzamelde gegevens hadden betrekking op voltooide en nog in aanbouw zijnde woningcomplexen in een elftal, met Amersfoort vergelijkbare, gemeenten. Er werd door ons uit deze gegevens een aantal complexen afgezonderd, ten aanzien waarvan een redelijke graad van vergelijkbaarheid bestond wat de datum van aanvang betrof. Complexen, waarbij zeer bijzondere omstandigheden de bouw wel meer dan normaal hadden vertraagd, werden uitgeschakeld. In principe werden ook de complexen, waarvan de bouw in 1946 of eerder was aangevangen, buiten beschouwing gelaten. De omstandigheden waren in deze jaren nog te verschillend dan dat met een redelijke kans van slagen het onderzoek mede deze complexen zou kunnen omvatten.

Van de aldus verzamelde gegevens werd nu per gemeente het meetkundig gemiddelde van de complexgrootten en van de bouw tijden bepaald. De op deze wijze verkregen gegevens zijn in onderstaande tabel I vermeld.

Het verband tussen beide reeksen werd nu door middel van de methode der kleinste quadraten²⁾ gemeten. In onderstaande grafiek is het gevonden verband door de getrokken lijn weergegeven. De positie van ieder der bovengenoemde gemeenten is door een stip aangegeven, waarbij de naam der betreffende gemeente is vermeld.

Het moet worden toegegeven, dat de aansluiting van de getrokken lijn (het theoretisch verband) allerm minst fraai is te noemen. Niettemin is de tendentie duidelijk en loont

²⁾ Toegepast op de logaritmen der getallen.

TABEL I.

Gemiddelde grootte en bouwlijden van in twaalf Nederlandse gemeenten voltooide woningcomplexen.

Gemeente	Gemiddelde complexgrootte in m ²	Gemiddelde bouwtijd in maanden
Oegstgeest	2.897	8,4
Bussum	4.867	10,4
De Bilt	2.485	8,2
Enschede	11.852	13,8
Vlaardingen	4.422	11,8
Wageningen	3.754	13,5
Oosterhout	1.433	8,0
Vught	6.320	12,3
Zwolle	4.984	8,2
Amersfoort	6.097	9,4
Zeist	1.914	12,5
Ede	11.700	14,0

het derhalve de moeite voor ieder der gemeenten afzonderlijk de grootte der efficiëncy-index te bepalen. Ter verduidelijking zij vermeld, dat deze index ook bij benadering uit de grafiek is af te lezen. Ligt de stip, welke de positie van een gemeente weergeeft, juist op de getrokken lijn, dan is de efficiëncy-index juist gelijk aan één. Ligt de stip eronder, dan is de index groter dan één en ligt hij erboven, dan is hij kleiner dan één. De cijfers vermelden wij in onderstaande tabel II.

TABEL II.

De bouwefficiëncy in twaalf Nederlandse gemeenten.

Gemeente	Werkelijke bouwtijd	Theoretische bouwtijd	Efficiëncy-index ¹⁾
Oegstgeest	8,4	9,5	1,06
Bussum	10,4	11,4	1,05
De Bilt	8,2	8,7	1,03
Enschede	13,8	13,8	1,00
Vlaardingen	11,8	11,0	0,98
Wageningen	13,5	10,4	0,87
Oosterhout	8,0	6,7	0,91
Vught	12,3	12,2	1,00
Zwolle	8,2	11,5	1,17
Amersfoort	9,4	12,0	1,12
Zeist	12,5	8,0	0,78
Ede	14,0	13,8	0,99

¹⁾ De spreiding in de efficiëncy-index kan uiteraard door een simpele rekenkundige bewerking (bijv. quadratering) belangrijk worden vergroot.

Het blijkt dus, dat het meest inefficiënt is gebouwd in de gemeenten Zeist, Oosterhout en Wageningen. Normale of nagenoeg normale efficiëncy wordt bereikt in Enschede, Vlaardingen, Vught en Ede, terwijl het snelst wordt gebouwd in de gemeenten Zwolle, Amersfoort, Oegstgeest en Bussum.

De op deze wijze verkregen resultaten geven een gans ander beeld dan uit een meer oppervlakkige beschouwing der cijfers volgt. Wij zijn er volkomen van overtuigd, dat ook dit beeld nog verre van volmaakt is en bijzondere omstandigheden ook thans nog een grote rol kunnen spelen. We denken in dit verband bijv. aan de enorme invloed, die een andere wijze van beloning der bouwvakarbeiders kan hebben (vgl. Maastricht) en ook aan de veranderingen, die op kunnen treden in de gevolgde methode van bouwen. Een plaatselijke stagnering tengevolge van een conflict tussen arbeiders en werkgevers, als thans bijv. optreedt tengevolge van de staking der stucadoors, kan ook het cijfer van een bepaalde gemeente ongunstig beïnvloeden, zonder dat dit op rekening van de eigenlijke efficiëncy kan worden geschreven. Uit het voorgaande is ons inziens echter toch wel gebleken, dat slechts een juiste benadering kan worden verkregen indien het verband tussen complexgrootte en benodigde bouwtijd een centrale plaats in het onderzoek inneemt.

Waarschijnlijk zullen in de naaste toekomst ook van andere dan gemeentelijke zijde enquêtes bij de verschillende gemeenten worden ingesteld. Het is te hopen, dat men in alle gemeenten het belang van deze enquêtes

zal inzien en de volle medewerking zal willen verlenen. Helaas is het door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde cijfermateriaal betreffende de woningbouw nog ten enenmale onvoldoende om hieruit gefundeerde conclusies t.a.v. het bouwtempo te kunnen trekken.

Amersfoort.

Drs L. H. KLAASSEN.

LONDON LETTER.

England, for long a country whose population has been maintained by being a workshop of the world, is taking an even deeper interest in the subject of exports. The popular Press usually gives great prominence to the monthly export figures and often features articles giving some aspect of this important subject. Factories are trying to bring home to the work-people the importance of exports: one motor car factory places labels on the chassis showing its overseas destination; a world famous rubber manufacturer has a „conversion chart” showing what each of its products is worth in terms of imported food. It would, of course, be an exaggeration to say that the balance of payments position is followed as keenly as, say, the Cup Final, or the Test Match, but it is true that a great interest is being shown.

When in August 1947, the convertibility crisis broke, the main concern was concentrated on exports; targets were given to industries, and attention was fixed on the hitting or missing of these targets. This attitude was based on the knowledge that a fall in exports would mean a cut in imports and a cut in the standard of living and the beginning of a vicious circle of increasing restrictions and declining production owing to scarcity of raw materials. This side of the problem has been tackled with a fair measure of success, as Table I shows, though it has to be admitted that the long series of reductions in the size of the adverse balance came to an end in March.

TABLE I.

		Imports	Exports	Difference
August 1947	172,9	93,7	79,2
October 1948	174,5	140,0	34,5
November 1948	181,0	147,1	33,9
December 1948	178,7	145,7	33,0
January 1949	187,2	159,2	28,0
February 1949	162,0	140,7	21,3
March 1949	189,9	160,0	29,9
April 1949	187,5	137,3	50,2

In accordance with British custom and indeed with international agreement, imports are valued c.i.f. (cost, insurance, freight) and exports f.o.b. (free on board). In order to obtain a more accurate picture, imports should be reduced by about 10 per cent. The adverse balance is too large for two further reasons: goods which have been imported and then exported are excluded; they should of course be added to the exports total. This omission makes the adverse terms about £ 5 millions too large. The second reason why the difference seems greater than it is in reality is the omission of invisible exports, a source of great income for this nation.

Even after making allowances for these refinements, Table I presents only part of the problem, for the world was found to be divided, not only into two hemispheres, but into hard and soft currency areas. The task was no longer simply to increase exports, but to turn them into the correct direction. In common with other nations, the Western Hemisphere, chiefly the United States and Canada, is the most desirable, but most difficult destination for goods. Once again, a reduction in the size of the deficit has been achieved. This is illustrated in Table II. It is unfortunate that data later than February 1949 are not available for they would have shown whether the Western Hemisphere deficit has grown to a larger degree than the general deficit.

TABLE II.

Difference between imports and exports.

	£ Millions	
	Sterling Areas	Non-Sterling Areas Western Hemisphere
August 1947	4,6 B	62,5 B
October 1948	5,0 B	32,6 B
November 1948	8,0 A	30,4 B
December 1948	13,7 A	32,2 B
January 1949	8,2 A	29,9 B
February 1949	9,7 A	29,5 B

A = Exports exceeded imports.

B = Imports exceeded exports.

The question which arises from the need to direct exports is whether there is any „slack” compared with pre-war. In other words, were we exporting to the dollar areas a greater proportion of our exports before the war than now? Such a suggestion seems feasible, since international trade was so badly dislocated during the war. The analysis in Table III, however, gives little grounds for such a contention. The percentage taken now by each country is, it is true, smaller than in 1938, but the difference is less than would have been thought.

TABLE III.

Exports to given countries as percentage of total exports.

Canada	1938	4,8
	1947	3,8
	1948	4,4
United States	1938	4,4
	1947	4,2
	1948	4,2

If the Canadians had taken 4.8 per cent. of our exports in 1948, they would have bought an additional £ 6.4 millions, and if the United States had maintained exports at the 1948 level of 4.4 per cent., this country would have had an extra £ 3.4 millions worth of dollars. Had these two countries together taken the old proportion of trade, the benefit would have been £ 9.8 millions over the year; expressed in another fashion, the second column of Table II-would have been £ 0.8 millions per month less. The task, therefore, is not to restore the pre-war position, but the much harder job of trying to improve on the 1938 performance. Can we now do what proved in 1938 to be beyond our powers? Perhaps the almost complete drying up of the South African market, which was taking nearly as many exports as Canada and the United States combined, might force exports to turn from the easier to the harder market.

So far, we have discussed exports in general terms, but, of course, performance varies between industry and industry. It is interesting to distinguish between those industries, which are exporting above the general level, and those which are not doing so. The first reaction of the statistician would normally be to wish to bring the under-

TABLE IV.

	Exports to Canada as percentage of total exports		Exports to United States as percentage of total exports	
	1948	1st Qr. 1949	1948	1st Qr. 1949
Iron & Steel products	1,3	1,5	0,4	0,3
Non-ferrous products	3,6	5,8	9,0	10,1
Cutlery & instruments	2,2	2,0	1,8	1,5
Electrical goods	1,0	0,9	1,2	0,4
Machinery	2,0	1,7	2,5	1,1
Vehicles	3,5	4,3	3,1	2,9
Cotton products	5,0	4,1	2,2	1,3
Woollen products	19,1	17,4	5,0	4,5
Silks	8,5	9,4	1,3	1,0
Other textiles	6,7	6,6	15,8	17,0
Apparel	7,0	6,3	5,1	4,3
Pottery	10,5	10,1	4,0	3,8
Chemicals	2,0	1,5	3,1	2,8
Leather	9,8	7,2	16,0	10,4
Paper	1,3	1,3	5,4	9,8
Miscellaneous	4,1	3,9	4,9	4,4

average industries up to the average in order to improve the total. But who would like to say that the makers of iron and steel products should — or could — improve the percentages given in Table IV? On the other hand, since manufacturers of woollen products were exporting in 1948 24.1 per cent. of their total exports, any additional demand would seem unreasonable. The present stage of the export problem is to decide who can increase their percentage, and who will serve the country best by merely maintaining the present position in a market where competition is growing.

London, May 1949.

HENRY HAKE.

MEDEDELING.

VERKORT VERSLAG VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT OVER 1948.

Curatorium. In het afgelopen jaar kwamen statutair voor aftreding in aanmerking de Curatoren S. Dunlop en D. J. Wansink. Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden en Prof. Dr J. F. ten Doesschate werden bereid gevonden een benoeming tot Curator te aangaan.

Directorium. Prof. Ch. Glasz trad met ingang van 1 Januari tot het directorium toe. In het midden van het jaar overleed plotseling Prof. Dr N. J. Polak, één der oprichters van de „E.-S.B.” en van de stichting af directeur van het Instituut. Zijn wetenschappelijk en zakelijk inzicht en zijn grote belangstelling, die de ontwikkeling van het Instituut zeer stimuleerden, moeten thans worden ontbeerd, hetgeen nog dagelijks wordt gevoeld.

Personeel. Wegens een reis van Drs Khouw Bjan Tie naar Indonesië werd het secretariaat met ingang van 1 Januari waargenomen door Drs C. van den Berg. Twee medewerkers keerden in het midden van het jaar van een resp. één- en tweejarig studieverblijf in de Verenigde Staten terug. Aan het einde van het jaar telde het Instituut 35 medewerkers en medewerksters, waarvan 10 doctorandi en 8 doctoraal studenten.

Werkzaamheden. De werkzaamheden van het Instituut hadden betrekking op:

1. „Economisch-Statistische Berichten”.
2. „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht”.
3. Monographieën.
4. Interne research en opdrachten.

1. Het weekblad „Economisch-Statistische Berichten” vertoonde ook dit jaar een gunstige ontwikkeling. De belangstelling van de lezers, voor zover tot uiting komend in het aantal abonnementen, nam verder toe. De samenwerking met de Commissie van Advies voor België werd geïntensiveerd. Verwacht wordt, dat een toeneming van het aantal Belgische artikelen hiervan het gevolg zal zijn. Een maandelijks artikel over de Belgische geld- en kapitaalmarkt en over Engeland, —de London Letter—, werden ingevoerd.

In 1948 verschenen 52 nummers van 20 pagina's; één daarvan werd als speciaal nummer gewijd aan de nagedachtenis van Prof. Dr N. J. Polak.

2. Het aantal abonnementen van het „Economisch-Statistisch Kwartaalbericht” bleef beneden de verwachtingen. De vraag in hoeverre aan deze publicatie, naast de reeds bestaande conjunctuuranalyses, behoefte bestaat, verdient overweging. Behalve de conjunctuurbeschouwingen werd een aantal studies van de researchafdeling in de loop van 1948 opgenomen. De commissie van medewerkers onderging in het verslagjaar geen wijziging.

3. Dit jaar verscheen „Bedrijvig Nederland”, een studie over Nederlands economische structuur door Dr Th. L. M. Thurlings en Drs J. H. Lubbers, ten tijde van het gereedmaken van de studie, medewerkers van het Instituut.

4. De werkzaamheden van de „interne research” vonden verdere voortgang, zij het ook, dat de grote onderzoeken vertraagd werden door de eisen, die de opdrachtenafdeling aan de bezetting van het Instituut stelde. Als studies werden dit jaar in het „E.-S.K.” gepubliceerd:

- a. Ontwikkeling van het Nederlandse kosten- en prijsniveau in vergelijking met dat in enkele andere landen.
- b. De ontwikkeling van de scheepsbouw op lange termijn.
- c. De groei van het aantal personenauto's.

De werkzaamheden van de opdrachtenafdeling, in het bijzonder voor het bedrijfsleven, namen, vergeleken bij het voorgaande jaar, tot meer dan het dubbele toe. In 1948 werden 15 onderzoeken voor het bedrijfsleven voltooid, terwijl één aantal interim-rapporten betreffende nog lopende onderzoeken werd ingediend. De onderzoeken hadden betrekking op zeer uiteenlopende onderwerpen, zoals: de economische toestand van Nederland, de toekomstmogelijkheden van bepaalde bedrijfstakken, wederopbouw en uitbreiding van steden, het toekomstig prijsverloop van grondstoffen, valutavraagstukken, economische blokvorming, belastingvraagstukken en vervoersproblemen. Een aantal ondernemingen wordt thans regelmatig van voor hen van belang zijnde ontwikkelingen in binnen- en buitenland op de hoogte gehouden.

Zo de ontwikkeling van het „E.-S.K.” niet geheel bevredigend is; de groei van de jonge opdrachtenafdeling is dusdanig, dat een samenvattend oordeel over 1948 gunstig kan zijn.

De Wnd Secretaris van Curatoren.
Prof. Dr J. TINBERGEN.

AANTEKENINGEN.

HET BELANG VAN FINANCIËLE GEGEVENS OMTRENT DE DRUKPERS.

Nederland is niet verwend met gegevens omtrent de financiële resultaten van de drukpers. Ten aanzien van de periodieke pers, welke de tijdschriften omvat, zien we wel eens een tijdschrift de verschijning staken en we horen van fusies en financiële moeilijkheden, maar de bedragen, welke er mede zijn gemoeid, blijven alleen in beperkte kring bekend, evenals de winsten en dividenden van de naamloze vennootschappen, welke de tijdschriften uitgeven.

Ten aanzien van de dagbladpers en de niet dagelijks verschijnende nieuwsbladen is de toestand al niet veel beter. Het feit, dat een uitgeverij naast een dagblad veelal andere uitgaven of ander drukwerk heeft, versluiert de resultaten van het dagbladbedrijf nog meer. Verliezen op een courant kunnen uit andere afdelingen meer dan goed worden gemaakt. Het bedrijfskapitaal, of de tegenwoordig dikwijls zeer wenselijke uitbreiding daarvan, wordt van relaties verkregen — bijv. bij de partijbladen —, zodat alleen de sporadische openbare emissies via het prospectus enig licht verschaffen. Jaarverslagen worden vrijwel steeds angstvallig binnen de enge kring van de onmiddellijk betrokkenen gehouden.

In de beursnoteringen vindt men alleen regelmatig de 5 pCt obligatielening van De Tijd (ca 90 pCt), de aandelen Deli Courant (ca 110 pCt) en sedert Mei 1948 de certificaten van aandelen N.R.C. (93 l.). De handel in incourante effecten doet bijwijken per advertentie vraag of

aanbod blijken voor bepaalde dagbladfondsen, doch sporadisch. Knipselarchieven bevatten heel weinig omtrent de financiële resultaten van de pers.

Wanneer een onderneming zich tot de kapitaalmarkt wendt voor een emissie, is publicatie van financiële gegevens uiteraard onvermijdelijk. Op 30 April 1948 gaf de Incasso-Bank N.V. een prospectus uit inzake de emissie van 1602 niet op verzoek van de houder royeerbare certificaten van gewone aandelen ad f 250 in de Nieuwe Rotterdamse Courant N.V. tegen 110 pCt. Het maatschappelijk kapitaal bedroeg f 900.000, waarvan tot genoemd tijdstip f 499.500 was geplaatst en volgestort. De emissie diende ter financiering van de omzet op het verhoogde prijspeil en modernisering van gebouw en machines. Op 18 Mei 1948 berichtte Het Financieele Dagblad, dat de emissie niet was voltekend. De tijdens de emissie reeds uitstaande gewone aandelen (niet ter beurse genoteerd; zij zijn alleen met toestemming der N.V. overdraagbaar) konden tot en met 31 Mei 1948 tegen certificaten worden verwisseld, welke thans ter beurse worden genoteerd. Ten verfolge op het emissieprospectus bevatte de N.R.C. van 29 April 1949 een summier overzicht van de resultaten van het boekjaar 1948, waardoor de sporadische publicaties van die aard met één is vermeerderd. Het Financieele Dagblad publiceerde op 2 Mei een uitvoerig uitreksel.

Vergelijken wij ons land met Engeland inzake publicaties omtrent dagbladfinanciën, dan zien wij daar in financiële bladen en in vakbladen op persgebied niet alleen jaarverslagen in de vorm van de redevoeringen van de presidenten der jaarvergaderingen van couranten en persconcerns, doch ook berichten omtrent dividenden en interimdividenden. Beleggers en publiek kunnen ook van meer noteringen kennis nemen. „The Economist” van 21 en 28 Februari 1948 bevatte een analyse van de resultaten van de belangrijkste concerns met hulp van winstbedragen, dividenden, noteringen, oplagecijfers en enkele andere gegevens. Omtrent de groep „Daily Express” trof men een detaillering aan van de bedragen der inkomsten en uitgaven.

Eind October 1946 werd besloten tot instelling van een Royal Commission (vergelijkbaar met onze Enquête-Commissie) om de toestanden in de pers te onderzoeken in verband met haar functie van inlichting, en voorlichting in een democratisch bestel. Hiervoor is ook de financiële achtergrond van het dagbladbedrijf van belang. Einde Maart 1947 werden de leden van die commissie benoemd. In September 1947 deed Viscount Camrose, de grote man van het concern Kemsley Papers, op grond van zijn 54-jarige ervaring in de pers een boek¹⁾ verschijnen, dat veel geheimzinnigheid omtrent de persfinanciën wegvaagde en tevens een nuttige hulp was voor het werk van de Royal Commission.

Niet alleen in Engeland wenst men meer inzicht in het perswezen te bezitten. De „particuliere” enquête in de Verenigde Staten, in 1942 opgezet door de uitgever Luce en uitgevoerd door wetenschappelijke werkers, leidde in 1947 tot een belangwekkend rapport²⁾ met aanbevelingen, waarop van andere zijden even belangwekkende aanvullingen zijn gepubliceerd. Een der voornaamste drijfveren tot de Engelse en Amerikaanse enquêtes was de concentratietendentie in het perswezen, vooral veroorzaakt door bedrijfseconomische factoren. Deze concentratie kan van grote invloed zijn op de inlichting en voorlichting van het publiek en via de stembus op de politiek.

Voor zover de studie van de financiën van het dagbladwezen niet van direct belang zou zijn voor de beleggers, is zij toch van indirect belang voor het publiek en de Staat in het algemeen.

Geven wij enkele voorbeelden. Het belang van de

¹⁾ Viscount Camrose: „British Newspapers and their controllers”, London 1947.

²⁾ „A free and responsible press”, Chicago 1947.

vraag, wie de kapitaalverschaffers zijn, is wel duidelijk. Bij partijbladen is de zaak eenvoudig; bij min of meer neutrale bladen minder. En juist de subtiele invloed op de meningsvorming van de zich niet aan een bepaalde partij verbonden of verlandte voelende vlottende politieke bevolking is van veel belang. Dat geldt voor soms kleine verschuivingen van de marge op politiek en daarmee ook op economisch gebied. Schrijvers over de pers in het prae-Hitleriaanse Duitsland, zoals Groth³⁾ en Dovifat⁴⁾, vermelden, dat de verhouding tussen inkomsten uit abonnementen en die uit advertenties ongeveer 50:50 is. Dit geldt voor landen met couranten, welke overwegend een bepaalde richting volgen, de zgn. „presse d'opinion” of „Meinungspresse”. In de Verenigde Staten en ook in Engeland vindt men vele dagbladen, welke vooral met nieuws en vooral ook „human interest stories” als zgn. „presse d'information” of „Geschäftspresse” een goed renderende zaak drijven, waarin de politiek van secundair of tertiair dan wel opportunistisch belang is. In een dergelijke pers ligt de verhouding tussen inkomsten uit abonnementen of verkoop en uit advertenties ongeveer als 30:70. In grove trekken geeft de verhouding bij een bepaald blad reeds een aanwijzing voor de aard van die courant, uitzonderingen daargelaten. In het algemeen is de zakenpers een financieel florerende onderneming met dividenden van dubbele cijfers; de meningspers komt — voor zover de bekende cijfers een conclusie toelaten — gemiddeld nog niet aan de 5 pCt.

Als een actuele kwestie zij vermeld, dat de Engelse bladen sedert begin Januari 1949 vijf pagina's gemiddeld per dag mochten tellen, sedert einde April zes pagina's. Nu is gebleken, dat de kosten van het extra papier (waarvan de prijs voor verlaging vatbaar wordt geacht) voor de pers als geheel ter nauwernood worden gedekt door de inkomsten uit verkoop en advertenties (zie „World's Press News” van 28 April 1949). Vooral zouden meer advertenties uitkomst hebben gegeven. De bladen hebben het blijkbaar niet aangedurfd hun aantrekkelijkheid voor het publiek te riskeren met het vooruitzicht van een strijd om hogere verkopen en daardoor meer kans op advertenties, een en ander dank zij ruimere papiervoorziening; einde Maart reeds klaagde een parlementslid tijdens een perslunch over het feit, dat de extra ruimte vooral aan lichte lectuur werd besteed en niet aan overeenkomstige uitbreiding van de berichtgeving, omtrent belangrijke binnen- en buitenlandse vraagstukken.

Bedrijfseconomische problemen in de Engelse en Amerikaanse pers, gevoegd bij het streven naar macht bij groepen of personen, hebben daar geleid tot voor de politiek belangrijke ontwikkelingen in de pers en aldus tot enquêtes. Nederland is daarin niet ten achter gebleven, al hebben de beweegredenen tot een onderzoek een ander accent. Op 24 Maart 1947 hebben de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en de Minister van Justitie een commissie ingesteld onder voorzitterschap van Prof. Mr W. P. J. Pompe met onder andere de taak, na te gaan, in hoeverre, met in achtneming van de grondwettelijke vrijheid van drukpers, wettelijke regelen konden worden gesteld inzake het uitgeven van dag- en nieuwsbladen, alsmede periodieken en het exploiteren van persbureaux. Deze commissie heeft een interim-rapport ingediend op grond waarvan bij Koninklijke Boodschap van 25 Maart 1949 bij de Staten Generaal een wetsontwerp inzake de verantwoordelijkheid van journalisten is ingediend. Kort gezegd omvat dit een tuchtrecht door een persgerecht over journalisten wegens onverantwoordelijke voorlichting of een journalist onwaardig gedrag. Belangrijke gegevens bevat de Memorie van Toelichting omtrent de verdere plannen, nl. een publiekrechtelijke organisatie van het perswezen, de verhouding tussen de commerciële

en redactionele leiding in de pers en de openbaarheid van de financiën der uitgeverijen.

Het belang van dit laatste is duidelijk. Want meer dan in vele andere bedrijfstakken is het algemene belang nauw betrokken bij het economische belang der ondernemingen in kwestie. De pers heeft immers een uiterst belangrijke publieke taak, echter op zuiver privaateconomische basis. De geestelijke, economische en typisch technische problemen vormen een merkwaardige drie-eenheid in de pers. De eerste twee staan in nauwe samenwerking. Van hoeveel betekenis deze is, is reeds vele malen geschetst, beschreven en welhaast dichterlijk bezongen. De bovenbedoelde Memorie van Toelichting concludeert terecht: „Waar in een moderne democratie de directe band tussen Regering en Volksvertegenwoordiging enerzijds en kiezers anderzijds nu eenmaal zeer los is geworden, is voor de pers de taak weggelegd een waardevol medium te zijn tussen staatsorganen en bevolking. Een vrije pers vormt alzo een uitermate belangrijk element in het democratisch bestel”. Hier ontbreekt een herinnering aan de volksvoorlichting van overheidswege via pers en radio, een kenmerk der autoritaire Staten, hetwelk in de democratieën van meer betekenis is geworden dan voorheen, doch dit doet niets af aan de waarde van de in ons land nog zo uiterst beperkte „openbaarheid van de financiën der uitgeverijen” van de periodieke en van de dagbladpers. Een belangrijke verruiming van die openbaarheid zou meer inzicht mogelijk maken in een belangwekkende constellatie van bedrijfseconomische problemen met hun invloed op de nationale politiek en economie.

Rotterdam.

G. DE BRUYN.

EEN DISCUSSIE OVER DE INDUSTRIEFINANCIERING.

Op de conferentie, op 20 en 21 Mei jl. te Driebergen gehouden onder auspiciën van „Kerk en Wereld”, werd o.a. aandacht geschonken aan de wijze, waarop de nodig geachte industrialisatie van Nederland zou moeten worden gefinancierd. Van verschillende zijden werd de mening te kennen gegeven, dat de Staat hier een belangrijke taak te vervullen heeft en ook, dat de institutionele beleggers, aan wie tengevolge van de toegenomen sociale maatregelen meer en meer besparingen, deels verplicht, deels vrijwillig, toevoelen, hier in hun sociale plicht te kort zouden schieten. Ook de tegenwoordige fiscale politiek der Regering werd als een belangrijke oorzaak beschouwd, dat enerzijds onvoldoende kapitaalvorming mogelijk is tengevolge van de zeer zware heffingen, en anderzijds de bevoorrechtiging van de lijfrenteverzekering datgene wat nog bespaard kan worden, naar de institutionele beleggers doet vloeien. Daar een en ander vrijwel algemene instemming ontmoette is het misschien niet ongewenst na te gaan in hoeverre deze stellingen houdbaar kunnen worden geacht.

Wij zullen er bij onze beschouwing van moeten uitgaan, dat de besparingen, die kapitaalvorming mogelijk maken, zullen moeten komen uit de massa kleine en gemiddelde spaarders, zoals ook Prof. Zijlstra opmerkte; de grotere bedragen, welke door mammoeth-ondernemingen zouden kunnen worden bespaard; indien de hoge fiscale heffingen verdwenen, mogen misschien sterk tot de verbeelding spreken, doorslaggevend zijn zij niet. Daar echter de kleine en gemiddelde spaarder tengevolge van bovengeschetste omstandigheden niet in staat moet worden geacht boven datgene wat voor sociale verzekering en lijfrenteverplichtingen wordt aangewend, nog te sparen, is de veronderstelling, dat onvoldoende besparingen voor financiering van industriële ondernemingen worden aangeboden, zeker gerechtvaardigd.

Hierbij moet echter niet uit het oog worden verloren, dat de tegenwoordige belastingheffing voor een belangrijk deel een gedwongen inhaalbesparing betekent voor datgene

³⁾ Otto Groth: „Die Zeitung”, Band III, Mannheim 1930.

⁴⁾ Prof. Dr. Emil Dovifat: „Zeitungswissenschaft”, Berlin 1931.

wat in de jongste wereldoorlog aan kapitaalgoederen verloren ging. Naarmate deze oorlogsschade door middel van de heffingen (de schenkingen in het Marshall-plan begrepen niet te verwaarlozen) op een aanvaardbare wijze over de volkshuishouding(en) zal zijn omgeslagen en opgebracht, zal de noodzaak tot hoge belastingheffing vervallen en zal te dezen aanzien verlichting niet uitblijven. De steeds concreter in uitzicht gestelde belastingverlaging in Nederland wijst reeds in deze richting.

De veronderstelling, dat binnen afzienbare tijd een groter aanbod van risicodragend kapitaal beschikbaar zal zijn, moet dan ook gerechtvaardigd worden geacht. Het is wellicht deze toekomstverwachting geweest, welke verschillende ondernemingen er toe heeft gebracht tijdelijk obligatiekapitaal aan te trekken, waar aandelenkapitaal meer op zijn plaats zou zijn geweest.

Is er nu met deze gedachten als uitgangspunt de noodzaak tot staatsingrijpen? Het antwoord op deze vraag hangt af van het feit, of het te verwachten aanbod van risicodragend kapitaal voldoende zal zijn om de nodig geachte industrialisatie van Nederland te financieren. Dit nu is aan twijfel onderhevig. Immers de verlaging der belastingheffing zal vnl. ten goede komen aan de lagere inkomensstrekkers en daar tengevolge van de grotere sociale zekerheid eerder aanleiding geven tot verhoging van het consumptieniveau dan tot uitbreiding der besparing. Hier staat tegenover, dat industrialisatie grote kapitalen vereist. Tevens moet worden bedacht, dat industrialisatie alleen dan economisch verantwoord is als zich voldoende afzet doet verwachten om de rentabiliteit der onderneming te kunnen handhaven. De verhoging van het consumptieniveau zal een sterke prikkel in deze richting zijn. Met de reeds in de wereld aanwezige productiecapaciteit, alsmede met het in de nabije toekomst te verwachten herstel van de Duitse industrie, moet echter ook rekening worden gehouden. Het particulier initiatief toont zich tot heden te dezen aanzien niet optimistisch. Wanneer nu de Staat door het geven van garanties er toe zal overgaan de financiering der industrialisatie te vergemakkelijken, doemt het gevaar van foutief gerichte investering op. Dit wil echter niet zeggen, dat een gematigde aanmoediging niet is gewenst. De Herstelbank, welke met steun der Regering werd opgericht, gaat reeds in deze richting, doch beperkt zich tot credieten van maximaal 50 pCt van het benodigde kapitaal. Deelneming in ondernemingen komt slechts bij hoge uitzondering voor. Het is dan ook zeker gewenst, dat de Staat in deze richting verder gaat dan tot nu toe. Zij zou bijv. de vestiging van industrieën, welke voldoende rentabiliteit doen verwachten, kunnen stimuleren door ruimer deelneming door de Herstelbank mogelijk te maken door garanties harerzijds. Deze garantie, resp. deelneming, zou, naar mate de markt voor risicodragend kapitaal ruimer wordt, kunnen worden verminderd, om tenslotte te verdwijnen. Op deze wijze zal de garantie opvoedend werken en het particulier initiatief aanmoedigen.

Is het nu ook mogelijk, dat hierbij de institutionele beleggers worden ingeschakeld? In het algemeen wordt belegging in aandelen door deze instituten ongewenst geacht. De kapitalen, welke aan deze instellingen toevloeden, hebben op basis der waarschijnlijkheidsrekening bepaalde vaste verplichtingen tegenover zich. De kans, dat deze kapitalen door een onjuiste belegging verloren gaan, kan niet worden genomen. De Wet op het Levensverzekeringsbedrijf geeft de Verzekeringskamer het recht de maatschappijen op alle gebied adviezen te geven; het staat te bezien, of van deze zijde geen ernstige bezwaren zullen worden ingebracht. Weliswaar zullen bij een stabiele bevolking de uitkeringen en de premie-ontvangsten op de duur met elkaar in evenwicht komen, doch de reserves mogen niet worden aangetast. Iedere verstoring van de regelmatig ontwikkeling van de bevolking zou dan funeste gevolgen hebben. Financiering der industrialisatie

door deze instellingen is dan ook alleen mogelijk indien de Staat het op deze wijze verkregen aandelenbezit voor 100 pCt garandeert (met inbegrip van een redelijke rentabiliteit!).

Wanneer de financiering door de Herstelbank zou worden uitgebreid, dan moeten wij bedenken, dat de middelen dezer bank, bij gebrek aan voldoende aanbod van risicodragend kapitaal, door de Staat zullen moeten worden verstrekt; de garantie zou dus indirect staatsinvestering betekenen. De meest voor de hand liggende wijzen, waarop de Staat zich de middelen tot deze investering zal verschaffen, zijn: 1e aanwending van begrotingsoverschotten; 2e door geldschepping en 3e door aanwending van de tegenwaarde der „Marshall-geschenken”. Van de eerste methode kunnen wij zeggen, dat er geen inflationaire tendentie van zal uitgaan. De tweede methode betekent zonder meer inflatie. Of de derde methode inflatie betekent hangt af van het feit, of de Regering reeds heeft geanticipeerd op een mogelijke aanwending van deze middelen op andere wijze. Is dit het geval, dan zal ook de derde methode een inflationaire tendentie hebben. Deze inflatie zal echter, wanneer het moment komt waarop de Staat zich uit de nieuwe industrie gaat terugtrekken en deze een beroep doet op de kapitaalmarkt, weer door een deflationaire tendentie worden gevolgd.

In hoeverre hoven ontwikkelde gedachten door de tijd zullen worden waar gemaakt, moeten wij afwachten. Het dacht ons echter goed, vooral omdat op voornoemde conferentie ruime aandacht aan dit onderwerp werd besteed, enige aspecten van het vraagstuk nader te bezien.
Rotterdam.

P. DE LEZENNE COULANDER.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE INVESTERINGEN IN HET AMERIKAANSE BEDRIJFSLEVEN

De investeringen in het Amerikaanse bedrijfsleven — een belangrijk conjunctuursymptoom — vertoonden na de oorlog een aanzienlijke stijging, welke het gevolg was van de gedurende de oorlog geaccumuleerde behoefte aan uitbreiding en modernisering. In onderstaande tabel, die betrekking heeft op het gehele Amerikaanse bedrijfsleven, uitgezonderd de landbouw, en waarin ook het investeringsplan voor 1949 is opgenomen, wordt deze stijging geïllustreerd.

De stijging der investeringen in de na-oorlogsjaren reflecteert zowel de toegenomen productiekosten als het gestegen productievolume, hoewel, aldus de „Survey of Current Business” van April jl., de stijging van 1947 op 1948 vnl. is toe te schrijven aan het gestegen prijsniveau. Voor 1949 wordt, zoals uit de tabel blijkt, in dollars gemeten, een daling t.o.v. 1948 verwacht; in fysieke eenheden gemeten zullen deze investeringen ongeveer op het niveau van 1947 komen te liggen. Uiteraard is het moeilijk voor 1949 exacte schattingen te geven, daar vooral op enigszins langere termijn, in casu het tweede halfjaar, onvoorzienbare factoren de cijfers kunnen beïnvloeden. Zo zou een toeneming der overheidsuitgaven voor goederen en diensten met iets meer dan 2 pCt reeds voldoende zijn om de daling der investeringen van 1948 op 1949, nl. \$ 900 mln, te compenseren.

De grootste daling, die vnl. in het tweede halfjaar zal plaatsvinden, wordt verwacht in de industriële sector. Voor de spoorwegen en de electriciteits- en gasbedrijven echter zal de stijging nog voortduren, hetgeen bij de laatstgenoemde verband houdt met het feit, dat verwezenlijking der uitbreidingsplannen geruime tijd vergt. Bij de spoorwegen is er meer sprake van vertraging in de uitvoering der plannen ten gevolge van gebrek aan staal in de eerste na-oorlogsjaren. De verwachte daling der investeringen

*In miljoenen dollars*¹⁾.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1499 ²⁾
Industrie	1.930	2.580	3.400	2.760	2.250	2.390	3.210	5.910	7.460	8.340	7.240
Mijnbouw	380	560	680	410	360	500	440	560	690	800	820
Spoorwegen	280	440	560	540	460	580	550	570	910	1.320	1.450
Ander vervoer	280	390	340	260	190	280	320	660	800	700	650
Electriciteit en gas	480	550	710	680	540	490	630	1.040	1.900	2.680	3.130
Handel en diversen	1.850	1.980	2.490	1.470	730	970	1.480	3.300	4.430	5.390	5.010
Totaal	5.200	6.490	8.190	6.110	4.530	5.210	6.630	12.040	16.180	19.230	18.310

¹⁾ excl. lopende bedrijfsuitgaven.²⁾ voorlopige raming, gebaseerd op midden-Februari.

in het tweede halfjaar reflecteert het feit, dat de achterstand meer en meer wordt ingehaald. In de overige bedrijfstakken zullen de investeringen vermoedelijk niet veel van die in 1948 afwijken.

Opmerkelijk is voorts, dat de investeringen in installaties belangrijk groter waren dan die in gebouwen, hetgeen verband houdt met de hoge afschrijvingen op de eerste gedurende de oorlog, terwijl de verkoop van gebouwen door de Staat ten dele de behoefte aan de laatste bevredigde. Tenslotte vormden de leveringsmoeilijkheden der laatste jaren blijkbaar een grotere belemmering bij de bouw van fabrieksgebouwen dan bij de constructie van machines. Onderstaand staat-jegeeft weer het gedeelte der investeringen in industrie en mijnbouw, dat voor installaties werd besteed, in procenten van het totaal.

Investeringen in installaties in (gem.) pCt van het totaal	1927/'29 (gem.)	1937/'39 (gem.)	1945/'47 (gem.)	1948	1949 (schatting)
	60	64	72	69	71

Het aandeel der grote bedrijven, d.w.z. die bedrijven, wier activa \$ 5 mln of meer bedragen, in de totale investeringen neemt aanmerkelijk toe, nl. van gemiddeld 54 pCt in de jaren 1945/'46 tot gemiddeld 61 pCt in de jaren 1947/'48. Voor 1949 wordt dit percentage geschat op 72. De oorzaak hiervan is, dat de investeringen in de kleine bedrijven, wier aantal kort na de oorlog een sterke groei verloor, kleiner worden, enerzijds door het wegvallen der „sellers' market", hetgeen speciaal de rentabiliteit in deze kleine bedrijven en daardoor de geneigdheid tot investeren heeft vermindert, anderzijds doordat deze bedrijven over het algemeen nog jong zijn en dus nog geen dringende behoefte gevoelen tot modernisering en vervanging der installaties.

CANADA'S POSITIE IN DE INTERNATIONALE HANDEL.

In Canada heerst een zeker optimisme aangaande de internationale handel van dat land. Dit optimisme heeft volgens „The Economist" van 21 Mei jl. twee redenen, nl. een politieke en een economische.

De eerste houdt verband met de eind Juni te houden verkiezingen. De Liberale Regering vreest nl., dat de door haar gevoerde handelspolitiek zal worden aangevallen, o.a. op grond van het feit, dat de Britse markt voor vele Canadese producten is verloren gegaan, terwijl zij voorts heeft nagelaten sommige Canadese industrieën, waaronder de textielindustrie, voldoende te beschermen. Deze te verwachten kritiek is, om politieke redenen, een stimulans voor de huidige Regering om een meer rooskleurig beeld van de toestand op te hangen.

De tweede, de economische, reden voor dit optimisme vindt haar oorzaak in de na-oorlogse hausse, de voorspoedigste tijd, die Canada ooit heeft gekend. Een vergelijking met Engeland en de overige Europese landen moest wel zeer ten gunste van Canada uitvallen. Bovendien was de Canadese industrie in de oorlog tot de conclusie gekomen, dat zij even goed kon produceren als die van de

Verenigde Staten. Vervuld met nieuw vertrouwen meenden sommige fabrikanten en zakenlieden, dat zij zich in concurrentie met de Verenigde Staten zouden kunnen handhaven, terwijl enkelen reeds speelden met de gedachte aan een tolnie met dit land. Kortom, men meende, dat de moeilijkheden, waarmee Europa had te kampen, Canada bespaard zouden blijven. Hoewel deze mening nooit een dominerende rol in de politiek van de Regering speelde, vormde zij toch een beïnvloedend element.

De werkelijke positie van Canada in de internationale handel is als volgt. In 1946 en 1947 werd er op grote schaal uit de Verenigde Staten geïmporteerd, met het gevolg, dat het handelsdeficit met dat land in 1947 tot \$ 690 mln was opgelopen, terwijl de dollarreserves eind 1947 tot ca \$ 500 mln waren gedaald. Met het oog hierop beperkte de Regering m.i.v. November 1947 deze import drastisch, terwijl zij te gelijktijd al het mogelijke deed om de export naar de Verenigde Staten op te voeren. Het resultaat was bevredigend; de uitvoer naar de Verenigde Staten steeg met \$ 450 mln, de invoer uit dit land daalde met \$ 150 mln, d.w.z., het Amerikaanse aandeel in de Canadese invoer liep van 1947 op 1948 van 77 tot 69 pCt terug. Deze snelle reactie op het Regeringsprogramma versterkte de mening, dat Canada zich geen zorgen behoefde te maken en reeds eind 1948 werd de importbeperking in zoverre verzacht, dat invoer van vers fruit en groenten werd toegestaan, terwijl de quota voor auto's en textiel werden verhoogd.

De toestand moet desondanks verre van gunstig worden genoemd. Het verlies van de Britse markt heeft speciaal de provincies, die zalm, geconserveerde vruchten, appels, honing, tabak, groenten en hout voortbrengen, zwaar getroffen. De tarweleverende prairieprovincies gevoelen het verlies vooralsnog minder, daar het Britse tarwecontract nog loopt. De toekomst voor deze provincies is echter, ondanks de Internationale Tarwe Overeenkomst, onzeker. De aanvankelijk gekoesterde hoop, dat de Amerikaanse markt Canadese producten zou kunnen opnemen, werd door de prijsdaling van metalen en papier en de toeneming der agrarische overschotten de bodem ingeslagen. Zo daalde de export van vee naar dit land zeer aanzienlijk.

Uit dit alles blijkt, aldus „The Economist", dat de Canadese economie is gebonden aan overzeese markten en bovenstaande overwegingen zouden ertoe moeten leiden, dat de Canadese Regering een minder optimistische visie krijgt op Canada's positie in de internationale handel.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

De weg naar slavernij door F. A. Hayek. Geautoriseerde vertaling door H. L. Swart ec.drs en Mr M. J. Swart-Herzogenrath. Holdert & Co. N.V., Amsterdam 1948, 346 blz., geb. f 5,90.

La convention Belgo-Néerlandaise tendant à éviter la double imposition en matière de l'impôt sur le capital par

Maurice Donnay et A. J. van den Tempel. Publication du Bureau International de Documentation Fiscale. L. J. Veen's Uitgeversmaatschappij N.V., Amsterdam 1949, 25 blz., ing. f 2,75.

The Dutch-American double taxation convention (with the text of the convention) by Dr Mitchell B. Carroll and J. B. J. Peeters. Publication of the International Bureau of Fiscal Documentation. L. J. Veen's Uitgeversmaatschappij N.V., Amsterdam 1949, 55 blz., ing. f 2,75.

Israël, land vol belofte door I. P. Almekinders. J. H. de Bussy, Amsterdam 1949, 96 blz., ing. f 2,90.

De organisatie van de intellectuele arbeid door Prof. P. Mahieu. Uitgave N.V. Standaard-Boekhandel, Brussel 1949, derde druk, 66 blz., ing. f 3,90.

Algemene maatschappijleer. Een eerste inleiding tot de sociologie door Dr P. J. Bouman. Uitgeverij H. J. Paris, Amsterdam 1949, 2de herziene druk, 120 blz., geb. f 3,90.

Sprekende cijfers. Wat Nederlandse socialisten moeten weten over maatschappij, economie en partij door Drs F. Hartog, J. C. Wijnmaalen en P. J. Molendijk. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1949, 80 blz., ing. f 0,90.

Een eeuw rechtsonwikkeling door Prof. Mr J. Valkhoff. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1949, 248 blz., geb. f 10,50.

Schets ener economische geschiedenis van Nederlands-Indië door Prof. G. Gonggrijp. Uitgave de Erven F. Bohn N.V., Haarlem 1949, 253 blz., f 3,90 geb., 3e druk.

Technische hulpmiddelen in de administratie door J. van Nimwegen. Uitg. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn. Tekst 164 blz. + afbeeldingen, geb. f 19,75.

Rotterdamsche Studenten Almanak voor het jaar 1949. Gedrukt in opdracht van het Rotterdamsch Studenten Corps door Drukkerij Wed. Bolk en Co, Rotterdam 1949, geb.

BROCHURES.

De totstandkoming der Benelux door Drs A. Rom Colthoff. Uitgave van het Verbond van Nederlandsche Werkgevers te 's-Gravenhage. Maart 1949, 31 blz., ing. f 1,50.

De algemene beginselen voor de heffing van de belastingen. Prae-advies van Prof. Dr P. B. Kreukniet. Geschrift van de Vereniging voor Belastingwetenschap, no. 69. N. Samsom N.V., Uitgever, Alphen a. d. Rijn 1949, 55 blz., ing. f 1,50.

Psychologische achtergronden. Geschrift van het Amsterdams Psychotechnisch Laboratorium, no. 6. J. B. Wolters' Uitgeversmaatschappij N.V., Groningen, April 1949, 84 blz., ing. f 1,50.

Grondslagen van de Nederlands-Indonesische Unie. Socialisme in overgangstijd I. Uitgave van de Dr Wiardi Beckman Stichting. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1949.

Recente aspecten van het werkgelegenheidsvraagstuk in Noord-Brabant. Uitgave van het Economisch-Technologisch Instituut voor Noord-Brabant, 20 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Met de voortgaande verruiming van de geldmarkt trad tevens een aanmerkelijke vermindering van de omzetten in. De geldruimte bracht uit de aard der zaak mede, dat verkopen uit hoofde van liquiditeitsmoelijkheden niet of nauwelijks voorkwamen, terwijl ruiltransacties wegens de geringe renteversillen, met name voor de langere termijnen, nauwelijks voordeel konden opleveren. Terwijl

de callgeldrente gedurende de gehele week onveranderd $\frac{3}{4}$ pCt bleef, noteerde Augustuspapier aan het einde der week $1\frac{1}{4}$ pCt en September t/m Maartpromessen noteerden praktisch $1\frac{5}{16}$ pCt.

De staatsfondsenmarkt vertoonde in de afgelopen week geringe koersdalingen. De $3-3\frac{1}{2}$ pCt 1947 daalde van $97\frac{1}{16}$ pCt aan het einde der voorgaande week tot $96\frac{3}{4}$ pCt, terwijl de 3 pCt investeringcertificaten van 97 pCt tot $96\frac{3}{4}$ pCt daalden. De koersdalingen zijn te gering, om hieruit bepaalde conclusies te trekken; het is zeer wel mogelijk, dat min of meer toevallige omstandigheden hierbij van betekenis zijn geweest.

In de laatste weken zijn een tweetal kleine aandelen-emissies ter markt gebracht, nl. van G. Dikkers & Co. en van de Hollandsche Stoomboot Mij. Uit het verloop van de claimprijzen kan men afleiden, dat deze emissies vrij vlot zijn geplaatst. Dit wijst er op, dat er nog wel risicodragend kapitaal verkrijgbaar is, als de emissieprijs, zoals in deze gevallen, niet te hoog wordt gesteld. Het vooruitzicht van een redelijk rendement blijkt dus nog steeds beleggers te kunnen aantrekken.

Het koersniveau van aandelen veranderde in de afgelopen week slechts zeer weinig. Een licht stijgende tendentie was hier en daar stellig aanwezig, maar over het algemeen uitte deze zich niet in belangrijke koersstijgingen. Onderstaande tabel geeft van een en ander een beeld.

	20 Mei 1949	27 Mei 1949
A.K.U.	165 $\frac{1}{2}$	163 $\frac{1}{2}$
v. Berkel's Patent	110	108
Lever Bros. Unilever C.v.A.	246 $\frac{1}{4}$	248 $\frac{1}{2}$
Philips G.b.v.a.	220 $\frac{1}{2}$	220 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	283 $\frac{1}{2}$	284
H.A.L.	154	—
N.S.U.	156 $\frac{1}{2}$	159 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	156 $\frac{1}{2}$	154 $\frac{3}{4}$
Deli Mij C.v.A.	150 $\frac{1}{4}$	151
Amsterdam Rubber	139	139
Internatio	187	186

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse toezichtinstellingen	Voorschotten in rekort (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.186	153.109	2.744.151
19 April '49	444.847	133.571	193.325	163.683	2.977.030
25 April '49	445.054	135.891	166.843	143.602	2.956.856
2 Mei '49	445.221	134.675	172.312	163.947	3.032.716
9 Mei '49	445.428	136.020	172.557	144.598	2.984.992
16 Mei '49	445.640	136.574	167.033	145.102	2.958.671
23 Mei '49	445.856	136.264	163.855	141.758	2.950.911
30 Mei '49	445.993	155.026	182.266	151.826	3.005.411

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
19 April '49	153.024	301.392	3.567	55.971	358.227	418.642
25 April '49	128.321	286.964	3.228	55.848	334.985	444.616
2 Mei '49	76.836	293.362	3.335	50.279	349.499	466.749
9 Mei '49	92.687	293.362	3.875	45.240	366.184	462.630
16 Mei '49	65.733	293.362	3.758	38.548	387.782	494.454
23 Mei '49	62.693	293.362	3.723	49.230	358.890	531.676
30 Mei '49	52.818	293.362	2.973	34.635	365.120	543.186

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 30 Mei 1949.

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	{	Hoofdbank f	—
		Bijbank	—
		Agentsch.	900,—
			f 900,—
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)			—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	{	Hoofdbank f	144.170.222,82
		Bijbank	638.429,72
		Agentsch.	7.016.987,87
			f 151.825.640,41
Op effecten enz.			151.729.240,50
Op goederen en celen			96.399,91
			f 151.825.640,41
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			—
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal			—
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f	439.125.431,08
Zilveren munt enz.			6.867.793,28
			f 445.993.224,36
Papier op het buitenland		f	155.025.800,—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland			177.858.346,87
Buitenlandse betaalmiddelen			4.408.026,03
			f 337.292.172,90
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen			240.321.323,13
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds			118.018.505,55
Gebouwen en inventaris			2.000.000,—
Diverse rekeningen			101.053.336,15
			f 4.696.505.102,50
		Passiva.	
Kapitaal		f	20.000.000,—
Reservefonds			15.333.335,71
Bijzondere reserves			61.674.999,18
Pensioenfonds			22.559.169,61
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst			4.499.667,79
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)			78.918.030,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)			3.005.410.800,—
Bankassigaties in omloop			55.968,07
Rekening-courant saldo's			—
's Rijks Schatkist		f	52.818.108,75
's Rijks Schatkist bijzondere rekening			293.362.217,31
Geblokkeerde saldo's			2.973.279,87
Saldo's van banken in Nederland			34.635.308,30
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen			365.120.003,75
Andere vrije saldo's			543.186.164,62
			f 1.292.095.082,60
Crediteuren in vreemde goudsoort			59.992.376,39
Diverse rekeningen			138.965.673,15
			f 4.696.505.102,50

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
 2) Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 36.894.550,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 137.389.471,50

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
5 Mei 1949	52.817	395.928	125.042	154.900	426.000
12 Mei 1949	52.817	402.778	125.042	157.500	426.000
19 Mei 1949	52.817	401.164	125.042	154.700	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.455	765	62.693
5 Mei 1949	1.064.210	165.322	403	163.571
12 Mei 1949	1.051.443	177.178	910	175.077
19 Mei 1949	1.037.631	178.507	912	176.393

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
4 Mei 1949	470.982	77.116	14.440	67.034	878.735
11 Mei 1949	470.982	86.306	14.451	68.568	871.551
18 Mei 1949	470.983	75.761	14.472	69.605	914.401

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
4 Mei 1949	30.443	774.724	—	744.943	56.422
11 Mei 1949	30.749	774.374	—	708.489	56.703
18 Mei 1949	32.688	811.073	—	709.961	58.142

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979,—
 Muntbiljettencirculatie per 18 Mei f 890.558.201,75.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en Zilveren munten
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1	1,3
11 Mei '49	0,2	1.299,3	1.300	1.276,1	24,2	4,2
18 Mei '49	0,2	1.299,3	1.300	1.273,6	26,7	4,0
25 Mei '49	0,2	1.299,3	1.300	1.267,9	32,3	3,9

Data	Govt securities	Other securities		Deposits		
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—
11 Mei '49	330,1	18,8	26,0	385,4	10,0	0,7
18 Mei '49	349,8	20,6	24,4	407,6	12,1	14,6
25 Mei '49	357,6	25,9	23,8	425,6	12,0	23,3

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
7 Mei 1949	5.992,4	377,4	148,3	39,7	4.230,8	1.830,5
14 Mei 1949	5.999,0	375,6	144,3	39,7	4.180,1	1.887,5
23 Mei 1949	6.037,9	366,4	140,3	39,7	4.170,1	1.918,1

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
21 April 1949	23.073	22.464	284	21.288
28 April 1949	23.093	22.484	286	21.208
5 Mei 1949	23.113	22.509	270	20.839

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Memberbanks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
21 April 1949	23.299	21.545	1.054	19.398
28 April 1949	23.265	21.259	1.146	19.020
5 Mei 1949	23.332	21.108	990	19.073

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegood op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
28 April 1949	28.362	10.778	2.558	8.188	281	620
5 Mei 1949	28.345	10.680	2.522	9.443	397	610
12 Mei 1949	28.294	10.983	2.476	8.690	281	607
19 Mei 1949	28.748	10.361	3.225	7.156	304	636
25 Mei 1949	29.120	10.494	2.477	7.044	296	622

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
28 April 1949	915	91.931	83.743	276	1.632	5.179
5 Mei 1949	915	93.110	84.608	383	1.663	5.466
12 Mei 1949	915	92.371	83.749	484	1.603	5.522
19 Mei 1949	915	91.558	82.883	165	1.789	5.403
25 Mei 1949	914	91.152	82.853	291	1.680	5.279

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Mei 1949	29 April 1949
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 63.188.482,88	f 162.310.365,86
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 17.302,87	„ 5.792.235,56
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 465.049.971,22	„ 430.019.865,27
Voorschotten op ultimo Maart 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Vorderingen in rekening-courant op-Indonesië	„ 1340.273.069,43	„ 1337.385.529,06
Suriname	„ 35.217.681,16	„ 35.217.681,16
Ned. Antillen	„ 2.592.340,09	„ 2.592.340,09
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 326.921.787,35	„ 316.934.377,15
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	f 1722.462.300,—	f 1719.462.300,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) / 5.561,9 mln w.o. garantie Bretton Woods / 804 mln	„ 4757.900.000,—	„ 4947.900.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 137.775.276,—	„ 138.155.570,—
Schuld op ultimo Maart 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 52.245.954,25	„ 52.245.954,25
Schuld in rek.-courant aan: Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 2.528.026,23	„ 14.039.360,99
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 524.274.667,73	„ 501.858.460,77
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2160.841.060,02	„ 1998.799.929,74

ZWEEDSE RIJKS BANK.
 (Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
7 Mei 1949	175	111	3.226	247	243	—	120
14 Mei 1949	175	111	2.995	246	248	—	120
23 Mei 1949	175	111	2.947	261	234	—	120

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buitenlandse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	280	174	7
7 Mei 1949	2.992	968	570	323	212	203	8
14 Mei 1949	2.796	981	770	139	213	204	8
23 Mei 1949	2.748	841	548	220	217	194	8

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.
 (in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Totaal 1946	8.313.827	6.387.903	2.666.502
Totaal 1947	10.104.345	7.778.585	3.577.564
Totaal 1948	11.032.326	8.059.287	3.435.269
Jan. 1949	936.174	700.888	247.336
Febr. 1949	892.448	672.959	312.522
Mrt 1949	1.026.228	770.668	379.660
Apr. 1949	933.666 ²⁾	689.295 ²⁾	303.547 ²⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

²⁾ Voorlopige gegevens.

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Mei 1948	175,2	258	186,8
Juni 1948	175,2	258	186,8
Juli 1948	175,1	258	186,7
Aug. 1948	175,2	258	186,8
Sept. 1948	175,2	258	186,8
Oct. 1948	175,2	258	186,8
Nov. 1948	179,9	265,5	191,9
Dec. 1948	181,7	265,5	193,4
Jan. 1949	181,8	265,5	193,5
Febr. 1949	181,8 ⁴⁾	265,5	193,5 ⁴⁾
Mrt 1949	181,6 ⁴⁾	265,5	193,3 ⁴⁾
Apr. 1949	181,4 ⁴⁾	265,5	193,2 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen.

²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

³⁾ Akkerbouw en veehouderij.

⁴⁾ Voorlopige gegevens.

⁵⁾ Daling uitsluitend een gevolg van een lichte schommeling in de toeslag van méér-productie der steenkoolmijnen.

WERKLOOSHEID IN BELGIË ¹⁾.

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
Februari 1948	71.654	63.870
Maart	64.113	31.338
April	61.562	33.117
Mei	59.606	34.439
Juni	61.814	42.903
Juli	69.571	59.703
Augustus	74.292	48.257
September	81.065	43.168
October	87.604	44.797
November	112.362	61.500
December	172.395	80.356
Januari 1949	173.393	80.193

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

HAVENBEWEGING.
Te Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen¹⁾.

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen	Aantal	Netto register tonnen
1938	15.366	24.744.472	3.464	4.664.049	11.762	19.979.744
1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710
1945	1.344	2.063.632	470	458.800	3.585	11.129.932
1946	4.464	5.911.539	1.706	1.817.922	5.284	9.312.726
1947	5.974	9.883.446	2.443	2.769.462	8.013	16.762.592
1948	8.502	12.670.901	3.305	3.348.504	8.472	16.918.365
1949						
Januari	739	1.158.365	251	280.367	757	1.364.159
Februari	802	1.065.261	194	236.060	706	1.296.718
27 Febr. t/m 5 Mrt.	184	255.367	52	53.281		
6 t/m 12 Mrt.	213	260.895	61	70.676		
13 t/m 19 Mrt.	219	319.052	73	92.426		
20 t/m 26 Mrt.	257	283.366	53	72.169		
27 Mrt t/m 2 April.	245	348.896	67	81.906		
Maart	986	1.224.006	276	305.723	783	1.397.455
3 t/m 9 April	203	263.339	77	93.319		
10 t/m 16 April	253	345.006	70	57.633		
17 t/m 23 April	262	300.997	65	93.801		
24 t/m 30 April	241	297.754	68	83.236		
April	1.043	1.371.907	298	343.455		
1 t/m 7 Mei	245	304.192	63	63.323		

¹⁾ Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland“; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen.

GOUD IN- EN UITVOER DER VERENIGDE STATEN¹⁾.
(in 1.000 dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Importen uit: Exporten (—) naar:	Nederland	België	Engeland	Zwitserland	Canada	Argentinië	México	Overig Latijns Amerika	Zuid- Afrika	Totaal
1939	341.618	165.122	1.826.403	86.987	612.949		33.610	57.020	22.862	3.574.151
1940	63.260	977	633.083	90.320	2.622.330		29.880	128.259	184.756	4.744.472
1941		1	3.779	899	412.056		16.791	61.862	292.893	982.378
1942			1.955	5	208.917	99	40.016	39.581	4.119	315.678
1943			88		66.920	10.817	3.287	24.306	307	68.938
1944			695.483		46.210	50.268	109.694 ²⁾	58.292	3.572	845.392
1945			160		53.148	5	15.094	41.743	357	106.250
1946	6		458		344.130	134.002	3.591	403	118.550	311.494
1947	3		488.433	1	445.353	335.505	7.110	10.684	410.691	1.866.348
1948	34.409	135.542	1.115.668	39.190	29.723	103.280	15.757	95.780	491.494	1.700.683
Jan.		9.970	182.808	31	458	12.009	201	2.418	32.991	234.978
Febr.		31.301	104.264		289		211	1.102	23.674	159.388
Mrt.		61.931	20.274		19.660		271	2.673	40.888	99.943
April	6.132	20.023	167.906		10.693	29.998	242	4.871	22.756	234.156
Mei	5.523		157.131		29.635	4.145	161	24.092	39.331	151.326
Juni	26		177.829		12.031		198	27.736	40.764	177.741
Juli		1.437	178.038		30.512	6.942	3.904	6.523	40.463	266.691
Aug.			4.400		698	5.937	9.706	35.822	60.625	39.078
Sept.	11.212	5.159	1.184	23.747	676	23.730	57	3.068	33.489	53.290
Oct.	5.746	5.695	40.678	6.360	331	20.519	255	2.905	52.036	121.571
Nov.	5.769	27		3.488	8.848		260	13.896	57.307	54.224
Dec.			81.155		485		291	17.795	47.138	108.297
1949										
Jan. ³⁾		22	15		279		395	1.650	46.693	45.934

¹⁾ Ontleend aan het „Federal Reserve Bulletin“ van Maart 1949. ²⁾ Voorlopige gegevens. ³⁾ Gecorrigeerde gegevens.

Uw eigen Ondernemingspensioen- regeling

zonder risico's voor Uw bedrijf!

Vraag inlichtingen aan:

NATIONALE
LEVENSVZERKERING BANK N.V.
ROTTERDAM — TEL. 29180

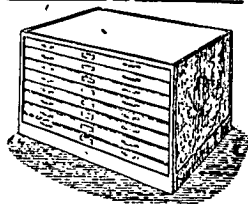

N.V. LEVENSVZERKERING MIJ. VAN
DE NEDERLANDEN v.1845
'S-GRAVENHAGE — TEL. 116260

◆ Voor kantoor of bedrijf ◆

Speciale rubriek voor Vraag en Aanbod inzake kantoorbehoefden, brandkasten, machines, apparaten, fabrieks- en kantoorgebouwen, industrie-terreinen, enz. enz.

TEEKENINGEN-EN LADEKASTEN.

G. J. PERFORIS, TERBORG.

MAAK GEBRUIK
VAN
DEZE RUBRIEK

◆ Vacatures ◆

GEVRAAGD:

1ste Assistent-accountant

Vereist: examens N.I.v.A., bij voorkeur m/Inrichtingsleer, en ervaring op Accountantskantoren

Sollicitaties, uitsluitend schriftelijk, onder vermelding van dit blad, vergezeld van pasfoto, copie-diploma's en getuigschriften aan Postbus 5011, Scheveningen.

◆ Beschikbare krachten ◆

ECONOMISCH CANDIDAAT

27 j., met enkele jaren praktische ervaring in zelfstandige functie op organisatorisch, commercieel en administratief gebied

ZOEKT PASSENDE BETREKKING.

Uitstekende kennis moderne talen. Prima referenties.
Br. onder no. E.S.B. 1434, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Jongeman, 29 jaar, ongehuwd, energ. geïnteres. werker, zoekt

WERKCRING IN SURINAME

bij bosexploitatie- of aanverwant bedrijf of in cultures. Opl. H.B.S.-B en gevorderde (cand.-) studie Landb. Hogeschool i. d. Trop. Bosbouw.

Br. onder no. E.S.B. 1433, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

Hoe E.-S.B.-advertenties uitgespeld worden!

Aan de steller van een personeel-annonce-nummer geplaatst in de aflevering van 27 April j.l. konden niet minder dan

101 BRIEVEN

worden toegezonden, en wel

op 2 Mei	33	op 13 Mei	3
op 4 Mei	29	op 14 Mei	1
op 6 Mei	14	op 18 Mei	1
op 9 Mei	6	op 20 Mei	1
op 11 Mei	7		

Dit bewijst niet alleen dat deze rubriek zich in een overweldigende belangstelling mag verheugen, doch tevens hoe algemeen de E.S.B. de gang door het bedrijf maakt en hoe lang deze in vele gevallen is. De verspreiding van dit blad is dan ook een veelvoud van de oplaag, en blijft geselecteerd!

Er is géén beter medium voor Uw sleutelvacatures!

KONINKLIJKE NEDERL. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM.

Stagnatie in het herstel van Indonesië

Zie hiervoor het over enkele weken verschijnende Juninummer van het

Economisch- Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50
voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam
Giro no. 8408

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 6 Juni a.s. in ons bezit te zijn.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0.40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare Krachten” f 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.